В. В. Каваліў, М. Б. Гарбунова

Музыка

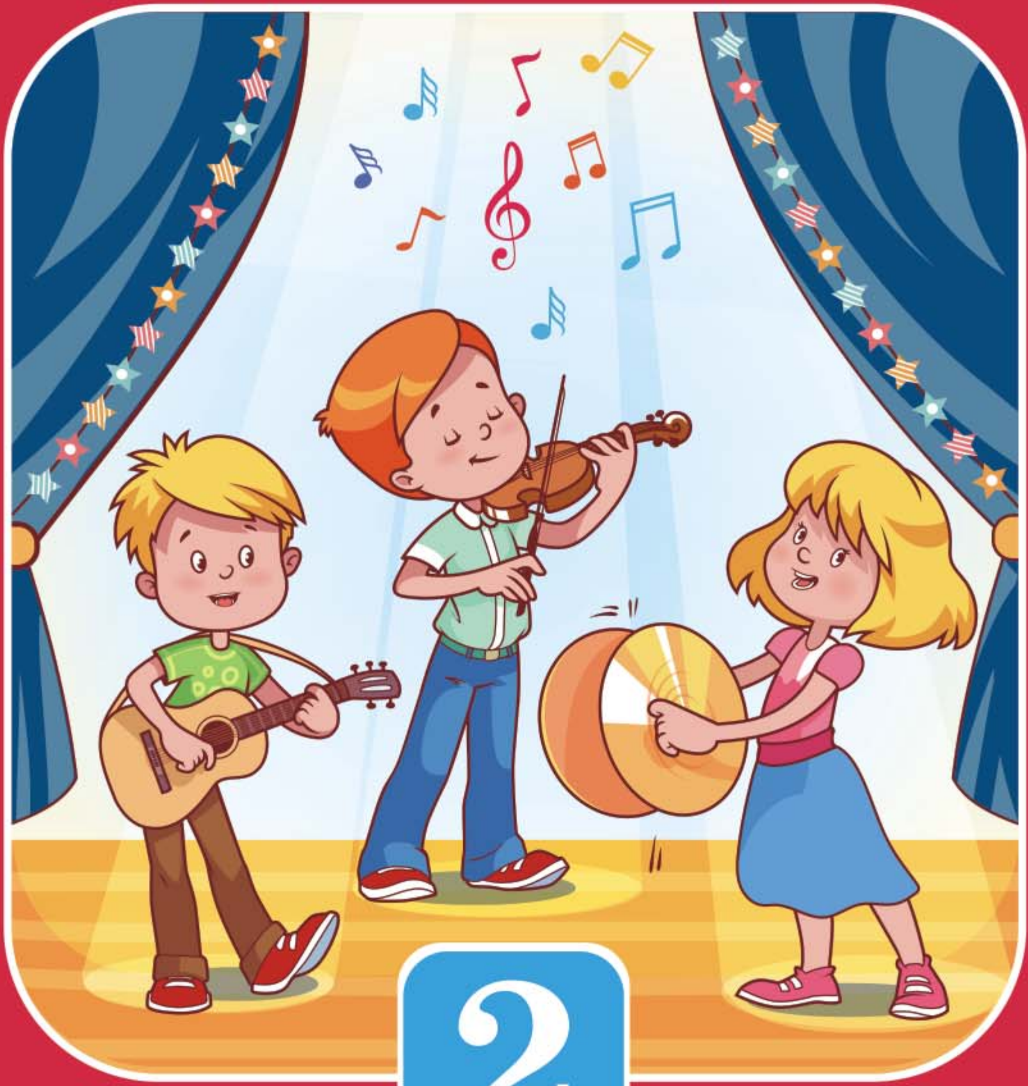

2
клас

В. В. Каваліў, М. Б. Гарбунова

МУЗЫКА

Вучэбны дапаможнік для 2 класа
ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай мовай навучання

Для работы ў класе

Дапушчана Міністэрствам адукацыі
Рэспублікі Беларусь

Мінск
«Пачатковая школа»
2019

Правообладатель Пачатковая школа

УДК 78(075.2=161.3)
ББК 85.31я71
К12

Р э ц э н з е н т ы:

кафедра спецыяльнай педагогікі і методык дашкольнай і пачатковай адукацыі ўстановы адукацыі «Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна» (кандыдат педагагічных навук, дацэнт *А. А. Кавалеўская*);

настаўнік музыкі вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі дзяржаўнай установы адукацыі «Сярэдняя школа № 124 г. Мінска» *Г. С. Казачок*

Выкарыстаны фотаматэрыялы М. Несцерава

Умоўныя абазначэнні:

— пазнаём новае;

— спяваем;

— слухаем;

— адказваем на пытанні і выконваем заданні;

— прыдумляем і эксперыментуем.

Каваліў, В. В.

К12 Музыка : вучэб. дапам. для 2-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. мовай навучання : для работы ў кл. / В. В. Каваліў, М. Б. Гарбунова. — Мінск : Пачатковая школа, 2019. — 152 с. : іл.

ISBN 978-985-565-646-4.

УДК 78(075.2=161.3)
ББК 85.31я71

ISBN 978-985-565-646-4

© Каваліў В. В., Гарбунова М. Б., 2019
© Басалыга Т. В., пераклад на беларускую мову, 2019
© Фотабанк Shutterstock, Inc., shutterstock.com, ілюстрацыі, 2019
© Афармленне. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва “Пачатковая школа”», 2019

Правообладатель Пачатковая школа

ДАРАГІЯ ДЗЕЦІ!

Працягваецца ваша падарожжа ў дзівосны свет музыкі. У гэтым годзе вас чакае шмат новага і цікавага!

Вы даведаецеся, як ствараецца музыка і як яна запісваецца. Вывучыце шмат новых музычных слоў, якія дапамагаюць лепш разумець мову музыкі.

Таксама вы здзейсніце незвычайныя вандроўкі па музычных краінах — Опера, Балет, Сімфонія, Канцэрт. Пазнаёміцеся з гучаннем розных музычных інструментаў. І, вядома, будзеце шмат спяваць, слухаць, іграць на музычных інструментах, разважаць, прыдумляць, ствараць і эксперыментаваць.

У добры шлях!

Правообладатель Пачатковая школа

СРОДКІ МУЗЫЧНАЙ ВЫРАЗНАСЦІ

ЯК КАМПАЗІТАРЫ, ВЫКАНАЎЦЫ І СЛУХАЧЫ РАЗУМЕЮЦЬ АДЗІН АДНАГО

І. Грабар.
«Пракоф'еў»

Г. Семірадскі.
«Шапэн іграе на фартэпіяна ў салоне князя Радзівіла»

Хто адлюстраваны на карцінах? Чым заняты гэтыя людзі?

Кампазітар — чалавек, які ўмее ствараць музыку.

Выканаўца — чалавек, які ўмее выконваць музыку.

Слухач — чалавек, які ўмее слухаць музыку.

Правообладатель Пачатковая школа

Як вы думаеце, чаму для таго, каб існавала музыка, патрэбны ўсе трое — кампазітар, выканаўца і слухач?

Паслухайце п’есы беларускага кампазітара Аліны Безенсон.

Сумны сабака

Крот-працаўнік

У кузні

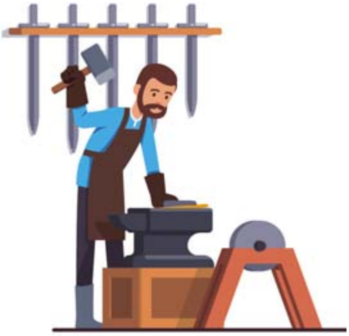

Вятрак

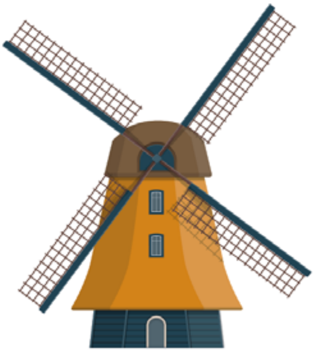

Што дапамагае вам уявіць, адчуць і зразумець, аб чым хацеў расказаць кампазітар?

Правообладатель Пачатковая школа

Явар і каліна

Словы Я. Купалы *Музыка Ю. Семянякі*

Песняй вясны лебядзінаю,
скінуўшы зімнія чары,
шэпчуцца явар з калінаю
ў сумнай даліне над ярам...

Янка Купала

Юрый Семяняка

Ансамбль «Песняры»

Якія пачуцці перадае песня? Якія пачуцці яна выклікае ў вас?

Правообладатель Пачатковая школа

Гусанькі

Словы С. Шушкевіча *Музыка В. Каваліва*

1. Паляцелі гусанькі па цяпло, па цяпло
туды, куды лецейка уцякло, уцякло.
Як ляцелі нізенька над зямлёй, над зямлёй,
жаласліва крыкнулі ўсёй сям’ёй, ўсёй сям’ёй.

2. Рэкі і імшарышчы, сенажаць, сенажаць
сумна шэрым гусанькам пакідаць, пакідаць.
Ды нядоўга ўдалечы ім бываць, ім бываць,
ды нядоўга гусанькам гараваць, гараваць.

3. Зноў пачуем зводдалі шумны крык, шумны крык,
калі прыйдзе радасны красавік, красавік.
Прынясуць нам з выраю зноў цяпло, зноў цяпло,
што ў пару́ асеннюю уцякло, уцякло.

Прачытайце словы песні. Калі б вы былі кампазітарамі, якую музыку да іх напісалі б?

Развучыце песню. Дапоўніце выкананне гучальнымі жэстамі і ігрой на музычных інструментах.

Правообладатель Пачатковая школа

МЕЛОДЫЯ — КАРАЛЕВА МУЗЫКІ

Мелодия становится цветком,
он распускается и осыпается,
он делается ветром и песком,
летящим на огонь весенним мотыльком,
ветвями ивы в воду опускается...

Г. Іваноў

Мелодыя — гэта думка, рух, душа музычнага твора.

Д. Шастаковіч

Слова **«мелодыя»** ў перакладзе з грэчаскай мовы абазначае «спевы», «песня», «напеў». Мелодыю можна параўнаць са сказам у маўленні. Толькі замест літар і слоў у ёй ужываюцца музычныя гукі і іх спалучэнні.

Мелодыя з’яўляецца адным з галоўных сродкаў музычнай выразнасці.

Мелодыя

Музыка Я. Глебава

Якія пачуцці выклікаў у вас твор? Як вы думаеце, чаму мелодыю называюць душой музычнага твора?

Правообладатель Пачатковая школа

Выберыце колеры, якія найлепш перадаюць характар мелодыі гэтага твора.

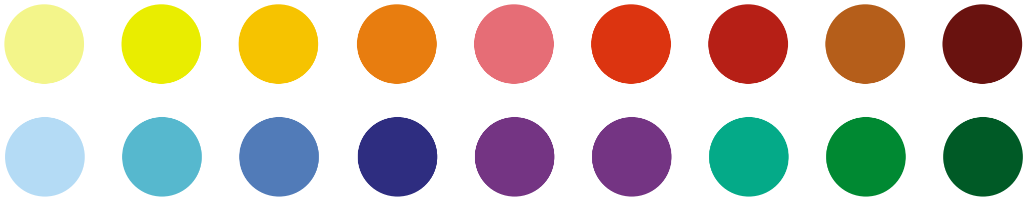

Уважліва разгледзьце карціны. Які настрой перадае кожная з іх? Паспрабуйце расказаць, якая мелодыя «гучыць» у іх.

І. Айвазоўскі. «Ціхі ранак»

Ю. Прадко. «Ураган на моры»

Л. Лукашава. «Вуглаватасць»

К. Манэ. «Стог сена»

Правообладатель Пачатковая школа

Гукі мелодыі могуць рухацца па-рознаму: на адной вышыні, уверх, уніз, хвалепадобна, скачкападобна.

1.

2. 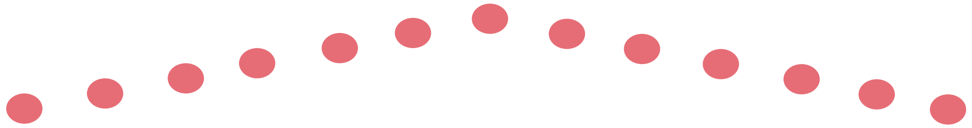

3. 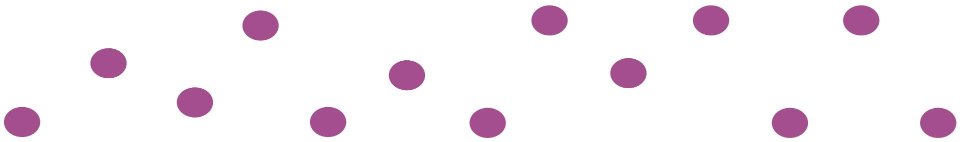

4. 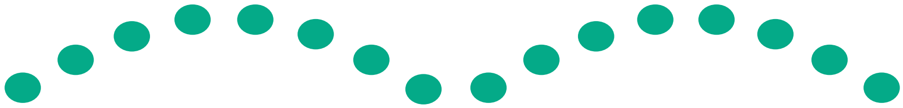

5. 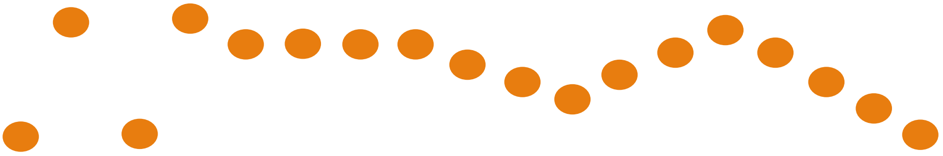

Праспявайце мелодыі на склад *лё*, дакранаючыся пальцам да кружкоў. Выканайце мелодыі на ксілафоне.

Правообладатель Пачатковая школа

Карункі асенніа

Словы і музыка Я. Жабко

1. Солнышко осеннее очень хлопотливое —
расшивает золотом листья и траву.
И стоит берёзонька сказочно красивая,
сказка отражается в голубом пруду.

2. Кружева осенние — паутинки тонкие
серебром запутались в золоте ветвей.
И рябина красная, и калина спелая,
и всё чаще слышатся крики журавлей.

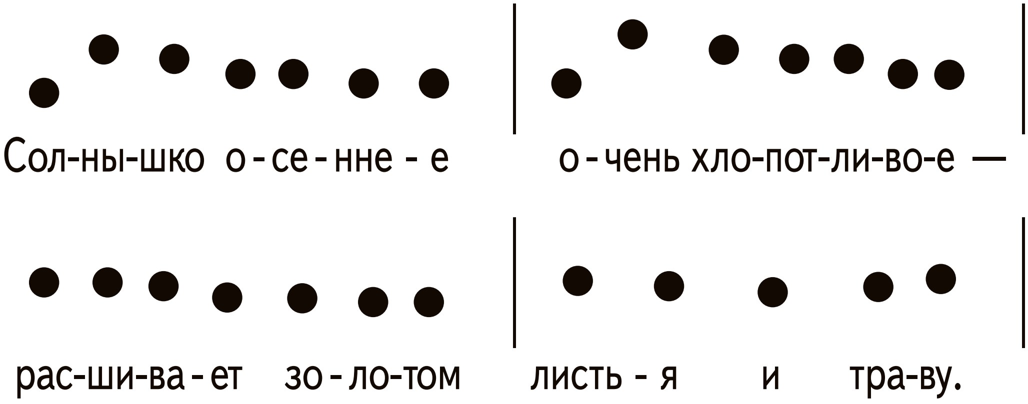

Паназірайце, як рухаюцца гукі ў мелодыі песні. Праспявайце мелодыю, дапамагаючы сабе рухам рукі.

Выканайце песню з музычным акампанементам.

Правообладатель Пачатковая школа

Нотнае пісьмо

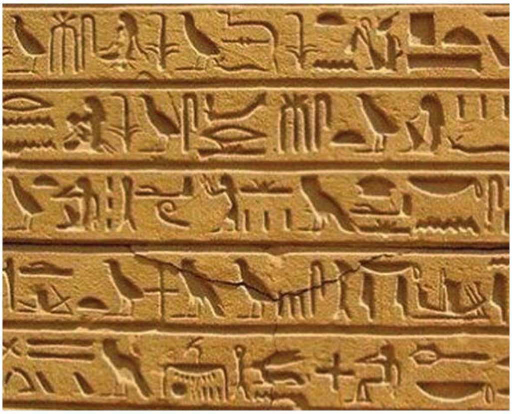

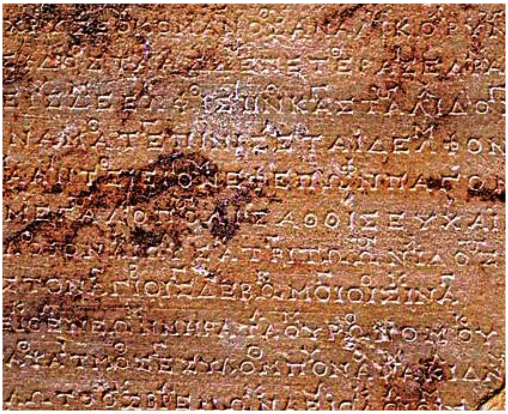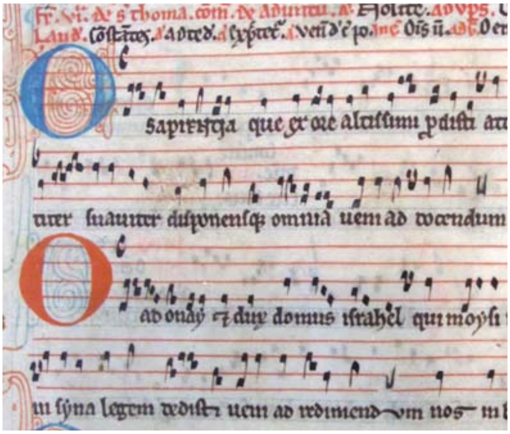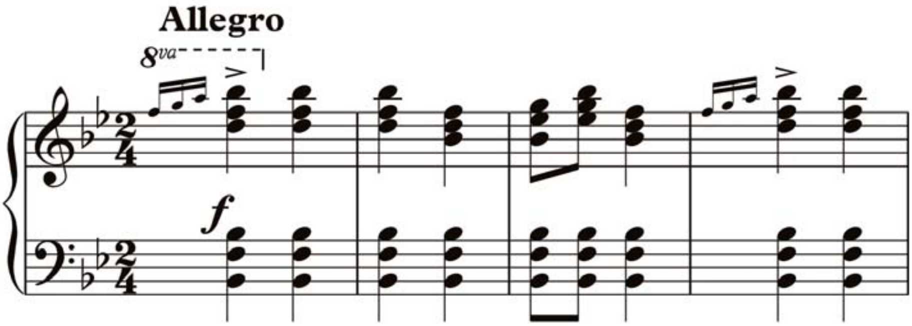

Правообладатель Пачатковая школа

Нота — гэта графічны значок для абазначэння музычнага гуку.

Выявы нот могуць быць рознымі:

Існуе сем назваў нот:

до рэ мі фа соль ля сі

Ноты запісваюцца на пяці лінейках, якія называюць **«нотны стан»**, або **«нотаносьбіт»**. Лінейкі лічаць знізу ўверх.

У пачатку нотнага стана ставіцца адмысловы знак — ключ. Яго пішуць пачынаючы з другой лінейкі, там, дзе пішацца нота соль. Таму яго і называюць — **ключ «соль»**. Іншая назва — **скрыпічны ключ** (па назве музычнага інструмента скрыпкі).
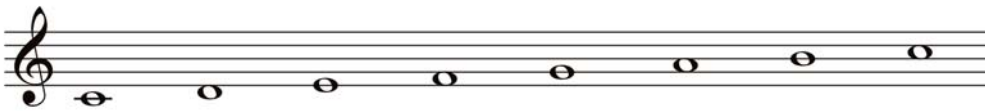
до рэ мі фа соль ля сі до

Праспявайце гукарад уверх і ўніз, называючы ноты.

Правообладатель Пачатковая школа

До, рэ, мі, фа, соль

Словы З. Пятрова *Музыка А. Астроўскага*

1. Чтоб выучиться пению,
имеем мы терпение,
и чтоб урок не зря у нас прошёл,
должны мы быть старательны,
послушны и внимательны
и выучить все ноты хорошо!

Прыпеў:
До-ре-ми-фа-соль-ля-си-до,
до-си-ля-соль-фа-ми-ре-до!

2. Возьмём свои тетрадки мы,
и ноты по порядку мы
запишем, чтобы каждый помнить мог.
Должны мы быть старательны,
послушны и внимательны
и дома каждый день учить урок!

Прыпеў.

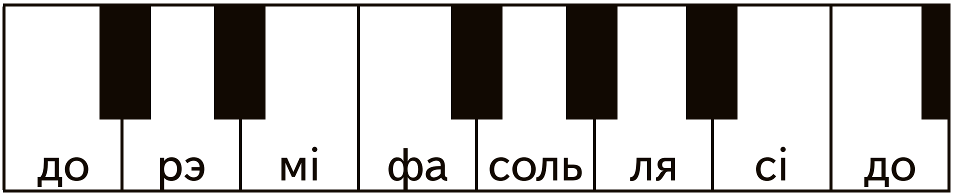

Развучыце песню. Спяваючы прыпеў, выконвайце музычны гукарад на клавіятуры фартэпіяна.

Правообладатель Пачатковая школа

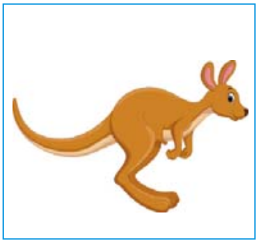

Якую мелодыю вы напісалі б да кожнага малюнка? Пакажыце голасам, як будуць рухацца гукі вашай мелодыі.

Сола і акампанемент

Выкананне мелодыі толькі адным голасам або на адным музычным інструменце называецца **«сола»**.

Суправаджэнне мелодыі адным або некалькімі інструментамі называецца **акампанементам.**

Вальс

Музыка Я. Догі

Параўнайце два варыянты выканання вальса. Што ў іх агульнае? Што featureрознае?

Правообладатель Пачатковая школа

РЫТМ — ЗАЛАТЫ КЛЮЧЫК МУЗЫКІ

Слова **«рытм»** у перакладзе з грэчаскай мовы абазначае «рух».

Рытмам называюць чаргаванне элементаў у пэўнай паслядоўнасці.

Рытм існуе не сам па сабе, а ў садружнасці з **метрам.** Метр можна параўнаць з сеткай, ці канвой, па клетачках якой вышываюць розныя ўзоры.

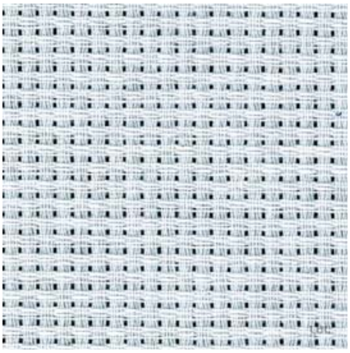

Правообладатель Пачатковая школа

Метр у музыцы — раўнамернае чаргаванне моцных і слабых долей. У мове гэта можна параўнаць з націскнымі і ненаціскнымі складамі ў словах.

1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2

Двухдольны метр

1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3

Трохдольны метр

Вышла утка погулять,
сочной травки пощипать.

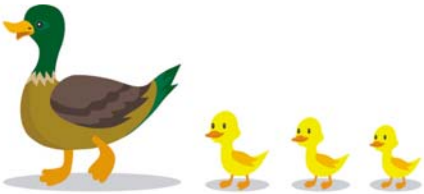

Солнышко в небе сияет лучистое,
осень пришла к нам — пора золотистая.

Вызначце, у двухдольным ці трохдольным метры напісаны двухрадкоўі. Прачытайце іх, вылучаючы моцную долю пляскannем у далоні, слабую — пстрычкай.

Правообладатель Пачатковая школа

Бульба

Беларускі народны танец

Вызначце метр танца «Бульба». Дапоўніце музыку танца гучальнымі жэстамі і ігрой на музычных інструментах.

На арэлях

Музыка Ф. Рыбіцкага

Вызначце, у якім метры напісаны твор. Падчас слухання музыкі адзначайце моцныя долі плясканнем у далоні, слабыя — воплескам па каленях.

Правообладатель Пачатковая школа

«Взял волынку наш сосед»

Эстонская народная песня

1. Взял волынку наш сосед,
он играет с малых лет.
Он играет — тири-лиль,
звуки тают — тири-лиль.
Пиль, пиль, пиль, тири-лиль, лиль. *(4 разы)*

2. Саша Сауэ дудку брал,
танцы всякие играл.
Тири-лили, тири-лиль,
польку, вальсы и кадриль.
Ту-ту-ту, ту-ру, ру, ру. *(4 разы)*

3. Слышит песню весь лужок,
это Элку взял рожок.
Все друзья сошлись в кружок,
ту-ру-ру, играй, рожок.
Ду-ду-ду, ду-ду, ду, ду. *(4 разы)*

4. Все танцуем, все поём,
все играем, кто на чём.
Все играем, все поём,
тири-ли-ли, кто на чём.
Ду-ду-ду... Ту-ту-ту... Пиль, пиль, пиль... *(4 разы)*

Выканайце песню з метрычным акампанементам на бубне (моцная доля) і маракасе (слабая доля).

Правообладатель Пачатковая школа

Працягласці гукаў

Каб паказаць працягласць гуку, выкарыстоўваюць ноты, якія абазначаюць розную даўжыню гучання, — **працягласці.**

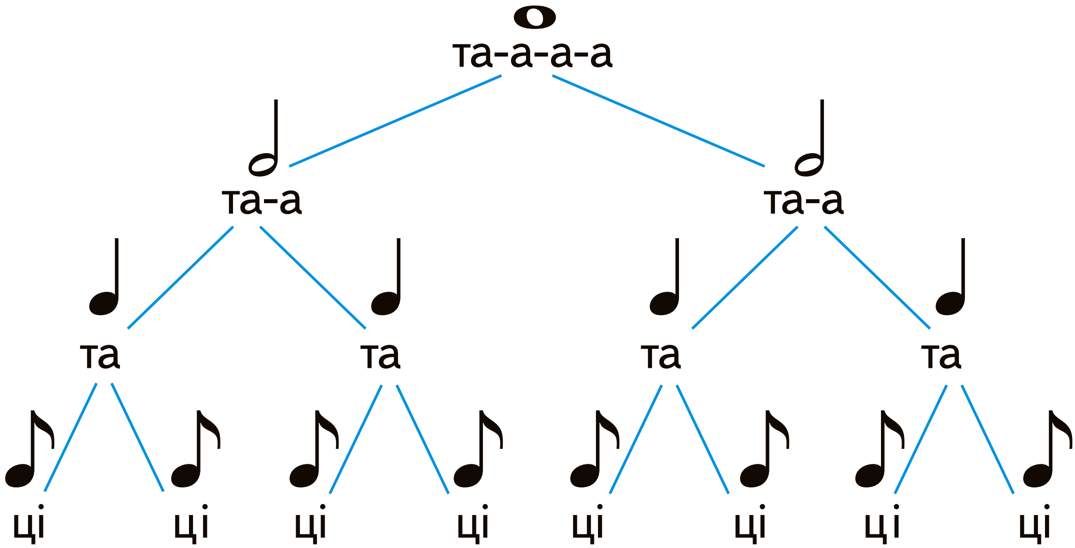

Каб паказаць працягласць перапынку ў гучанні (цішыню, маўчанне), выкарыстоўваюць **паўзы.**

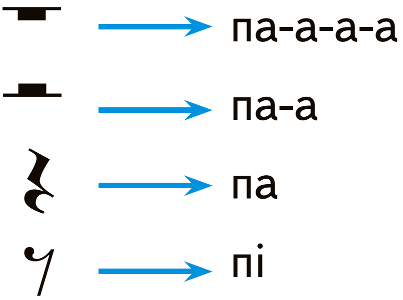

Чаргаванне ў музыцы гукаў і паўз рознай працягласці называецца **рытмам.**

Правообладатель Пачатковая школа

У любой мелодыі ёсць свой рытм, непаўторны **рытмічны малюнак.** Яго можна агучыць (прапляскаць, прастукаць), не паказваючы вышыні гукаў.

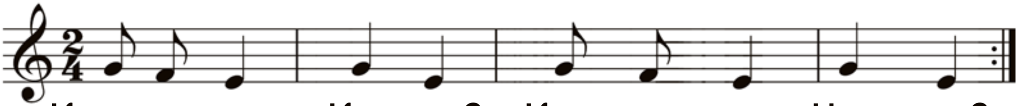

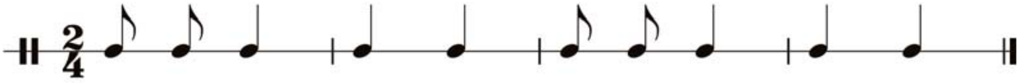

Чытаем і выконваем рытмічныя малюнкі

? Выканайце рытмічныя малюнкі, называючы рытмасклады. Ужывайце гучальныя жэсты або падыгрывайце сабе на ўдарных інструментах.

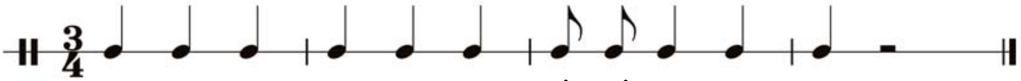

Правообладатель Пачатковая школа

Выразныя магчымасці рытму ў музыцы

Паслухайце і параўнайце музыку танцаў. Ахарактарызуйце рытм кожнага з іх.

Лявоніха

Беларускі народны танец

Вальс снежных камякоў

(з балета «Шчаўкунок»)

Музыка П. Чайкоўскага

«Во поле берёза стояла»

Руская народная карагодная

Лезгінка

Каўказскі народны танец

Выканайце твор «Во поле берёза стояла» з рытмічным акампанементам.

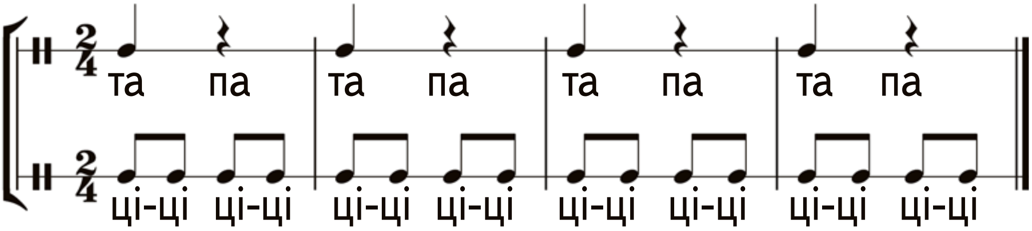

Правообладатель Пачатковая школа

Паслухайце мелодыі папевак. Параўнайце іх. Чым яны адрозніваюцца, а чым падобныя? Якую з іх можна аднесці да песні, вальса, полькі, марша?

Кракадзіл і Чабурашка

Словы і музыка І. Арсеева

Песня

Чебурашка с крокодилом
стали песню напевать.
М...

Вальс

Чебурашка с крокодилом
танцевали этот вальс.
А...

Полька

Чебурашка с крокодилом
стали польку танцевать.
Ля...

Марш

Чебурашка с крокодилом
собираются в поход.
Тра-та-та-та, тра-та-та-та,
тра-та-та-та-та-та-там.

Развучыце папеўкі. Выканайце іх у характары музыкі, дапамагаючы сабе пластычнымі рухамі.

Правообладатель Пачатковая школа

ТЭМП У ЖЫЦЦІ І Ў МУЗЫЦЫ

Слова **«тэмп»** у перакладзе з лацінскай мовы абазначае «час». У жыцці чалавека тэмп — гэта хуткасць, з якой адбываецца змена падзей за пэўны час.

2 гадзіны

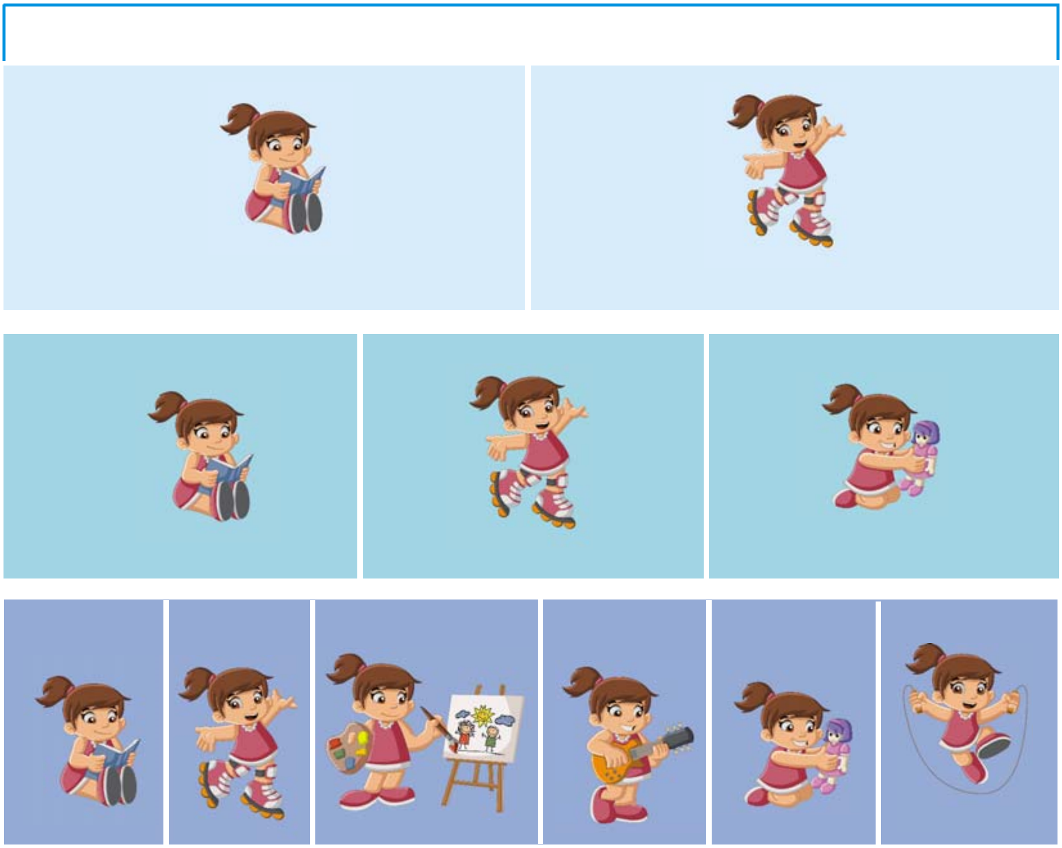

Тэмп у музыцы — гэта хуткасць руху гукаў і паўз, частата пульсу (моцных і слабых долей) за пэўны час. Гэта важны сродак музычнай выразнасці.

Правообладатель Пачатковая школа

Тэмп бывае павольны і вельмі павольны, размераны (сярэдні), хуткі і вельмі хуткі.

Віды тэмпу		
Павольны	**Размераны**	**Хуткі**
Цяжка Урачыста Шырока Плаўна Працягла	Не спяшаючыся Размерана Стрымана Спакойна	Ажыўлена Рухава Жвава Хутка Імкліва

Вельмі хутка

Хутка

Размерана

Павольна

Вельмі павольна

Разгледзьце малюнкі. Перадайце пляскannем у далоні хуткасць руху чалавечка на кожным малюнку.

Правообладатель Пачатковая школа

Для дакладнага вызначэння тэмпу ў музыцы выкарыстоўваюць адмысловы прыбор — **метраном.**

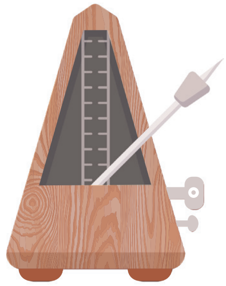

Павольны тэмп

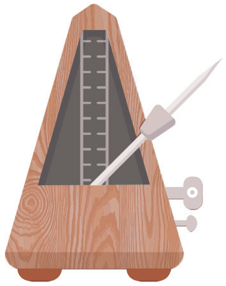

Размераны тэмп

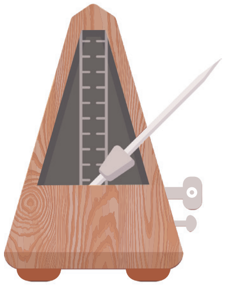

Хуткі тэмп

У нотах абазначэнне тэмпу пішацца ў пачатку музычнага твора.

Спакойна, не спяшаючыся
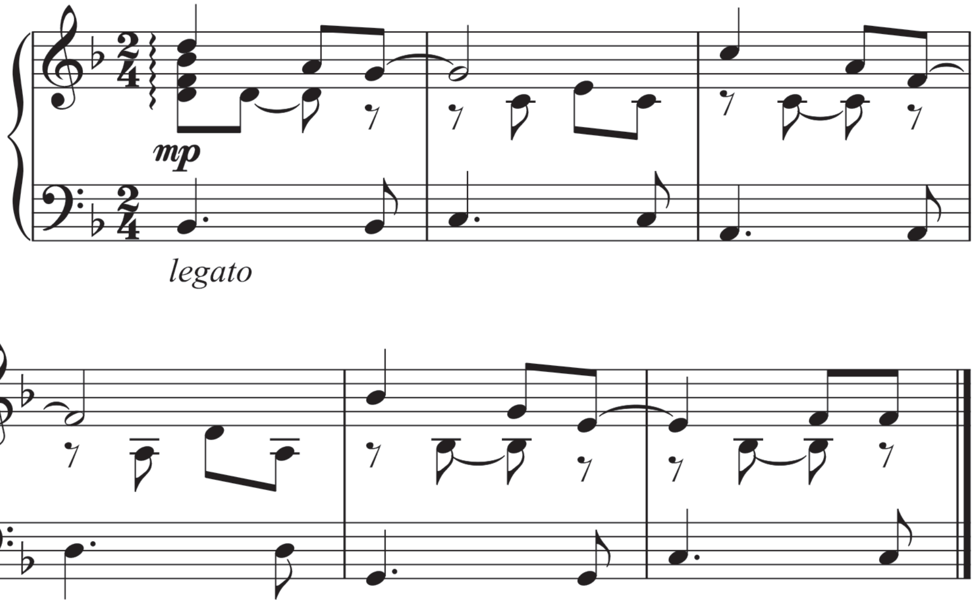
Правообладатель Пачатковая школа

Тэмп у музыцы заўсёды звязаны з характарам твора, яго зместам.

Драўляны конік

Музыка Б. Дварыёнаса

Што вы ўявілі, слухаючы п’есу? Як вы думаеце, якое абазначэнне тэмпу выкарыстаў кампазітар у нотах?

Каралеўскі марш ільвоў

(з сюіты «Карнавал жывёл»)

Музыка К. Сен-Санса

Якімі вы ўявілі львоў? Якія віды тэмпу выкарыстаў кампазітар, каб стварыць вобраз цара звяроў?

Правообладатель Пачатковая школа

Карусель

Словы І. Рахілы *Музыка Д. Кабалеўскага*

Лёгка і весела
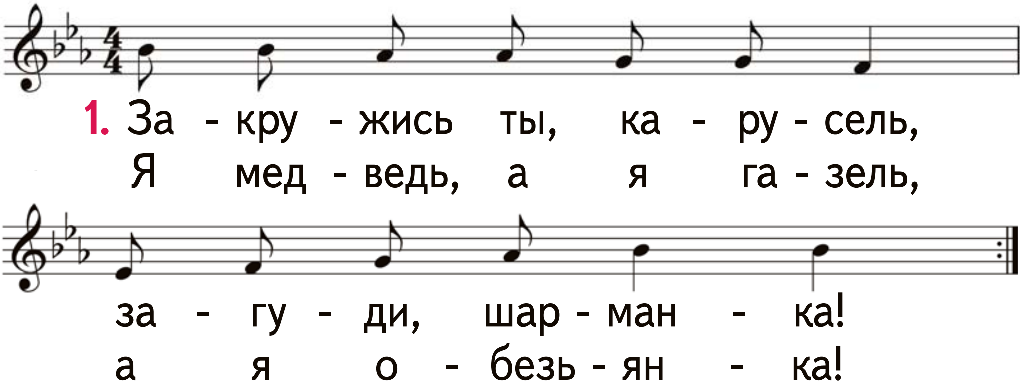
2. А за нами — серый кот,
носорог пузатый,
толстокожий бегемот
и верблюд горбатый.

3. Скачут волк и дикобраз,
белка проскакала...
Покружились сорок раз,
запевай с начала!

У якім тэмпе трэба выконваць гэты твор? Развучыце песню. Дапоўніце выкананне гучальнымі жэстамі.

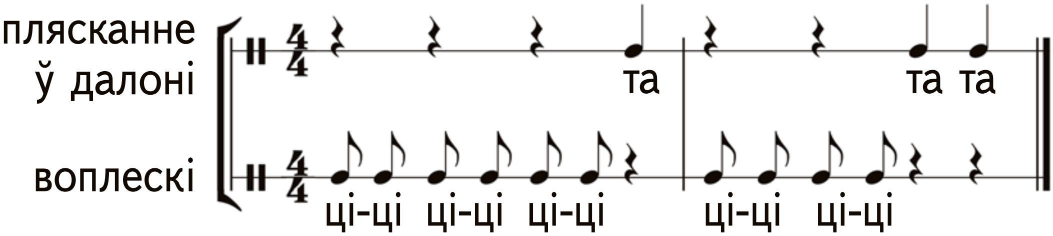

Правообладатель Пачатковая школа

Спадарожная песня

Словы Н. Кукальніка *Музыка М. Глінкі*
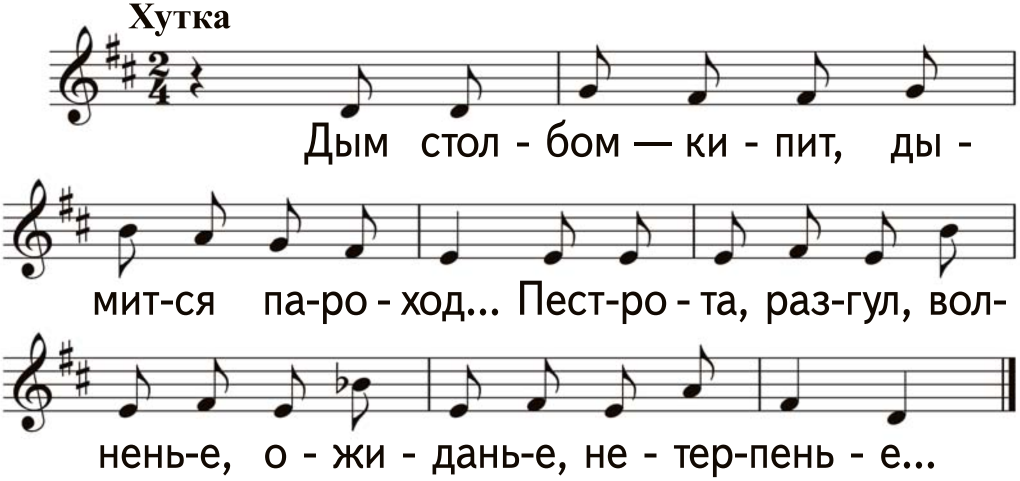
Веселится и ликует весь народ.
И быстрее, шибче воли
поезд мчится в чистом поле.

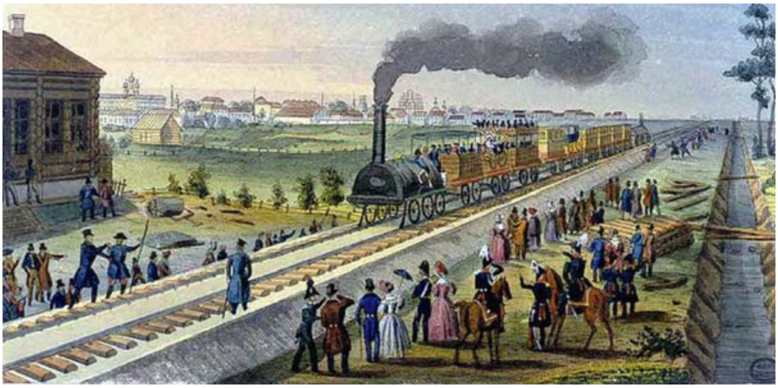

М. Самокіш. «1837. Царскасельская чыгунка»

? З дапамогай якіх музычных сродкаў кампазітар стварае адчуванне руху цягніка? Перадайце характар музыкі, выкарыстоўваючы пластычныя рухі.

Правообладатель Пачатковая школа

Кастрычнік. Асенняя песня

(з цыкла «Поры года»)

Музыка П. Чайкоўскага

В. Паленаў. «Залатая восень»

Якія пачуцці выклікала ў вас музыка? Які тэмп абраў кампазітар для перадачы настрою кастрычніка?

Лістапад. На тройцы

(з цыкла «Поры года»)

Музыка П. Чайкоўскага

А. Арлоўскі.
«Сані з тройкай»

У якім тэмпе выконваецца музычны твор? Што вы ўявілі, слухаючы музыку?

Існуюць музычныя творы, у якіх можа адбывацца частая змена тэмпу. Бывае, што кампазітары ўжываюць паскарэнне і запаволенне тэмпу.

Правообладатель Пачатковая школа

Венгерскі танец № 5

Музыка І. Брамса

Якія віды тэмпу выкарыстаў кампазітар у творы? Як змены тэмпу ўплываюць на характар музыкі?

Мчится лошадь, вдаль несётся —
только пыль по ветру вьётся.

Ползла улитка по земле,
несла свой домик на себе.

Падают, падают листья берёз,
ветер с дождями нам осень принёс.

Тихо крадётся чёрная кошка,
ей приглянулся скворец у окошка.

Прыдумайце акампанемент да кожнага двухрадкоўя. Прачытайце іх з суправаджэннем.

Правообладатель Пачатковая школа

Вясёлыя падарожнікі

Словы С. Міхалкова *Музыка М. Старакадомскага*

1. Мы едем, едем, едем
в далёкие края,
хорошие соседи,
счастливые друзья.
Нам весело живётся,
мы песенку поём,
а в песенке поётся
о том, как мы живём.

Прыпеў:

Красота! Красота!
Мы везём с собой кота,
чижика, собаку,
петьку-забияку,
обезьяну, попугая —
вот компания какая!
Вот компания какая!

Правообладатель Пачатковая школа

2. Когда живётся дружно,
что может лучше быть?
И ссориться не нужно,
и можно всех любить.
Ты в дальнюю дорогу
бери с собой друзей:
они тебе помогут,
и с ними веселей.

Прыпеў.

3. Мы ехали, мы пели,
и с песенкой смешной
все вместе, как сумели,
приехали домой.
Нам солнышко светило,
нас ветер обвевал;
в пути не скучно было,
и каждый напевал...

Прыпеў.

? Апішыце характар музыкі песні. У якім тэмпе яе трэба выконваць? Растлумачце свой адказ.

Правообладатель Пачатковая школа

ЛАД — ГАРМОНІЯ, ПАРАДАК ПАМІЖ ГУКАМІ

Гукі ў музыцы ўступаюць у розныя ўзаемаадносіны. Прыемныя для слыху спалучэнні гукаў, іх зладжанасць і парадак гучання называецца **ладам**.

Уменне *ладзіць* дасягаецца дзякуючы таму, што гукі адмысловым чынам прыцягваюцца адзін да аднаго. Падобна да таго, як прыцягваюцца паміж сабой Сонца, планеты і спадарожнікі.

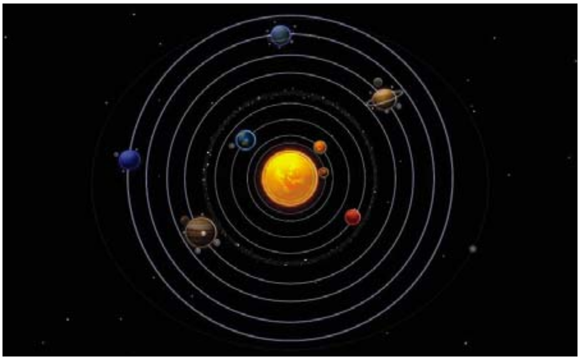

Гукі па сіле свайго прыцягнення бываюць розныя. Гук, які мае найбольшую сілу прыцягнення, называецца **тонікай**.
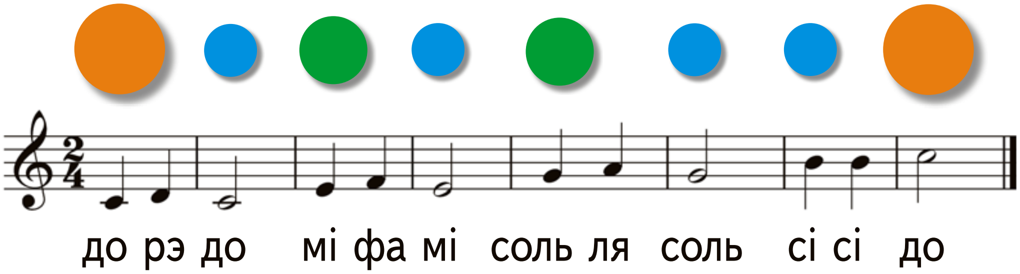
Праспявайце мелодыю па нотах. Паспрабуйце адчуць прыцягненне паміж гукамі.

Правообладатель Пачатковая школа

У музыцы існуе шмат розных ладоў. Але найбольш распаўсюджаны два — **мажор** і **мінор.**

Музыка, якая мае мажорны лад, звычайна гучыць весела, бадзёра, святочна. Мажор можна параўнаць з яркімі, светлымі фарбамі на карціне.

Музыка, якая мае мінорны лад, звычайна гучыць мякка, журботна, іншы раз усхвалявана ці таямніча. Мінор можна параўнаць з прыглушанымі, цьмянымі фарбамі.

Выбар ладу ніколі не бывае выпадковы, ён заўсёды залежыць ад зместу твора.

Правообладатель Пачатковая школа

Раніца ў лесе

Музыка В. Салманава

В. Юшкевіч. «Тайна ранішняга лесу»

Вечар

Музыка В. Салманава

В. Юшкевіч. «Вечар»

Вызначце характар музыкі абедзвюх п’ес. У якім ладзе яны напісаны?

Правообладатель Пачатковая школа

«Мама моя милая»

Словы С. Сардэчнай *Музыка В. Каваліва*

1. Как хорошо, когда мама рядом
с тёплой улыбкой и добрым взглядом!
Нежные мамины руки очень,
могут ласкать днём, баюкать ночью.
Мама научит всему, что важно:
щедрым быть, честным быть и отважным,
буквы писать, одеваться быстро,
всем помогать, оставаться чистым.

Прыпеў:

Мама моя милая, самая красивая,
самая родная, просто золотая!

2. Нет на земле лучше друга-мамы:
сразу поймёт всё, залечит раны,
мама обнимет — и легче станет,
а поцелует — и боль растает.
Мама меня очень любит, знаю!
Дом без неё я не представляю.
Нет никого моей мамы лучше!
Мамочка — солнце моё, я — лучик!

Прыпеў.

? Параўнайце характар музыкі запеву і прыпеву. Чым яны адрозніваюцца?

Правообладатель Пачатковая школа

Выразныя магчымасці ладу ў музыцы

Ляцелі гусёлкі

Беларуская народная песня
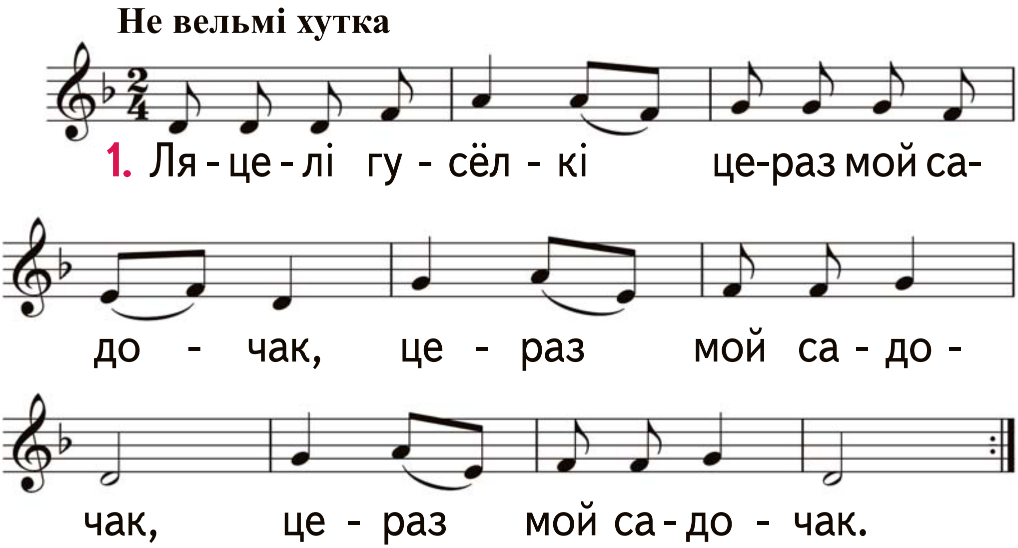
2. А то не гусёлкі,
то сівы зязюлькі,
то сівы зязюлькі,
то сівы зязюлькі.

3. Ляціце, зязюлькі,
да маёй матулькі,
да маёй матулькі,
да маёй матулькі.

У якім ладзе напісана песня? Які настрой яна стварае? Звярніце ўвагу на распяванне складоў у мелодыі. Выканайце песню з музычным акампанементам.

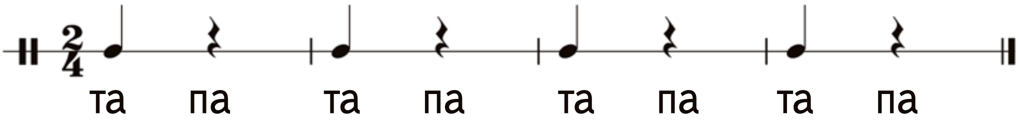

Правообладатель Пачатковая школа

Саўка ды Грышка

Беларуская народная песня
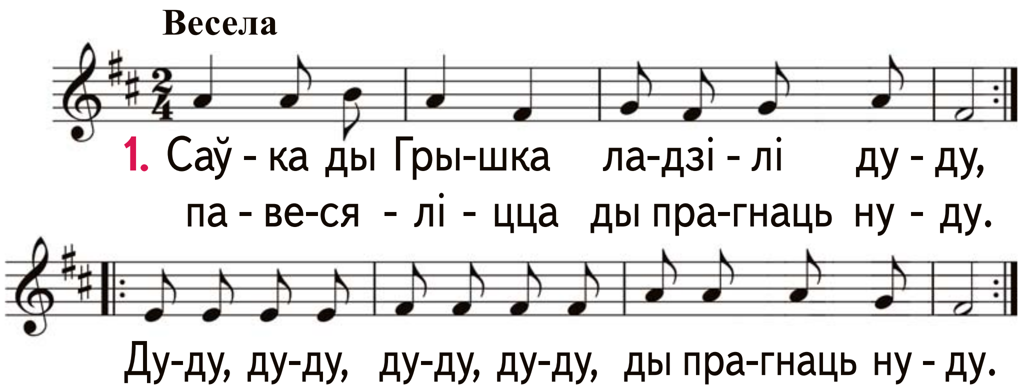
2. Як разышліся музыкі, гуга!
Згінула гора, згінула туга.
Гу-га-га-га, гу-га-га-га,
згінула туга. } *2 разы*

3. Дзядок старэнькі, ёмкі ўзяўшы скрут,
кіем на дзверы паказаў ім тут.
Ту-ту-ту-ту, ту-ту-ту-ту,
паказаў ім тут. } *2 разы*

4. — Вы сабе дуйце сваё «го-ца-ца»,
толькі не страшце малога хлапца.
Го-ца-ца-ца, го-ца-ца-ца,
малога хлапца. } *2 разы*

? У якім ладзе напісана песня? Які ў яе настрой? Інсцэніруйце песню.

Правообладатель Пачатковая школа

Вясёлая. Сумная

Музыка Л. Бетховена

Вызначце, колькі разоў змяняецца характар музыкі ў творы. Колькі частак можна ў ім вылучыць?

Які лад выкарыстаў кампазітар, каб перадаць вясёлы настрой? А сумны?

Прыдумайце гісторыю да п’есы.

Перапёлачка

Беларуская народная песня

Вызначце характар песні. Пра што ў ёй спяваецца? У якім ладзе гучыць мелодыя?

Выканайце рытмічны акампанемент да песні спачатку з дапамогай гучальных жэстаў, а затым на музычных інструментах.

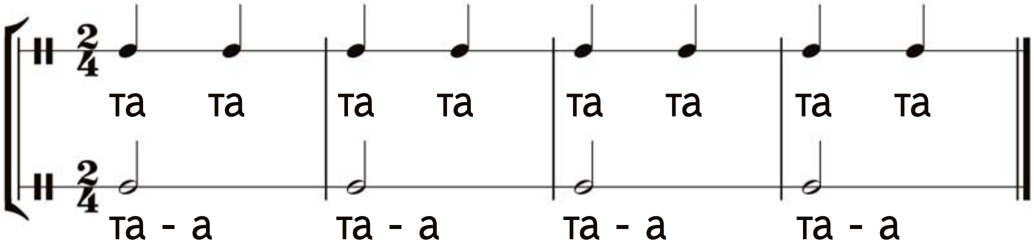

Правообладатель Пачатковая школа

Вавёрачкі

Словы Л. Някрасавай *Музыка З. Левінай*

1. Листики падают, осень пришла.
— Рыжие белочки, как у вас дела?
— Мы набрали шишек
для своих детишек.
Цоп! Цоп! Цоп! Цоп!
Листьев полное дупло —
будет нам зимой тепло.

2. Листики падают, осень пришла.
— Рыжие белочки, как у вас дела?
— Насушили ягод,
чтоб хватило на год.
Цоп! Цоп! Цоп! Цоп!
И орехи есть у нас,
и грибов большой запас.

3. Листики падают, осень пришла.
— Рыжие белочки, как у вас дела?
— Будем в шубках новых
жить в лесах сосновых.
Цоп! Цоп! Цоп! Цоп!
Шубки серенькие мы
надеваем для зимы.

? Які лад выкарыстаў кампазітар, каб перадаць у музыцы пытанні дзяцей? А адказы вавёрачак? Выканайце песню па ролях.

Правообладатель Пачатковая школа

СІЛА ГУКУ (ДЫНАМІЧНЫЯ АДЦЕННІ)

Гукі, якія мы чуем, могуць мець розную *гучнасць* і *сілу* гучання — **дынаміку.** Гучанне музыкі вылучаецца разнастайнымі дынамічнымі адценнямі.

У залежнасці ад зместу музыка можа выконвацца гучна, не вельмі гучна, ціха і нават ледзь чутна.

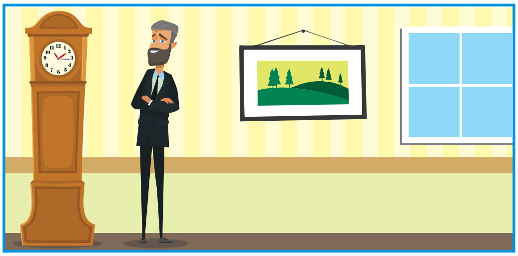

Размяркуйце малюнкі па парадку ад самай «ціхай» да самай «гучнай». Прывядзіце прыклады іншых ціхіх і гучных жыццёвых сітуацый.

Правообладатель Пачатковая школа

Бура

Буря мчится. Снег летит.
Ветер воет и свистит.
Буря страшная ревёт,
буря крышу с дома рвёт.
Крыша гнётся и грохочет.
Буря плачет и хохочет.
Злится буря, точно зверь,
лезет в окна, лезет в дверь.

Д. Хармс

Вечар

Как тихо веет над долиной
далёкий колокольный звон,
как шорох стаи
журавлиной, —
и в шуме листьев замер он.
Как море вешнее в разливе,
светлея, не колы́хнет день, —
и торопливей, молчаливей
ложится по долине тень.

Ф. Цютчаў

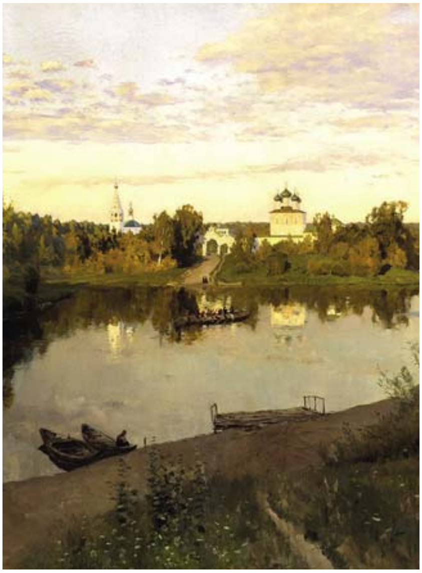

І. Левітан.
«Вячэрні звон»

Прачытайце вершы, змяняючы гучнасць голасу ў залежнасці ад зместу. Дапамагайце сабе пластычнымі рухамі.

Правообладатель Пачатковая школа

Абазначэнні дынамічных адценняў

У музычных творах можна сустрэць спецыяльныя абазначэнні, якія паказваюць, наколькі ціха або гучна трэба выконваць музыку.

Асноўныя абазначэнні — ***f*** і ***p*** — пачатковыя літары італьянскіх слоў *forte* (фортэ) і *piano* (пія́на).

Значэнне	Абазначэнне	Назва
вельмі ціха	***pp***	піянісіма
ціха	***p***	піяна
не вельмі ціха	***mp***	мецца-піяна
не вельмі гучна	***mf***	мецца-фортэ
гучна	***f***	фортэ
вельмі гучна	***ff***	фартысіма

Гульня ў словы

Словы А. Барто *Музыка Д. Кабалеўскага*

Скажи погромче слово «гром» —
грохочет слово, словно гром.
Скажи потише: «Шесть мышат»,
и сразу мыши зашуршат.

Якія дынамічныя адценні вам спатрэбяцца для выразнага чытання верша? Развучыце папеўку. Выканайце яе з рознай дынамікай.

Правообладатель Пачатковая школа

Ціха-гучна

Словы і музыка І. Арсеева
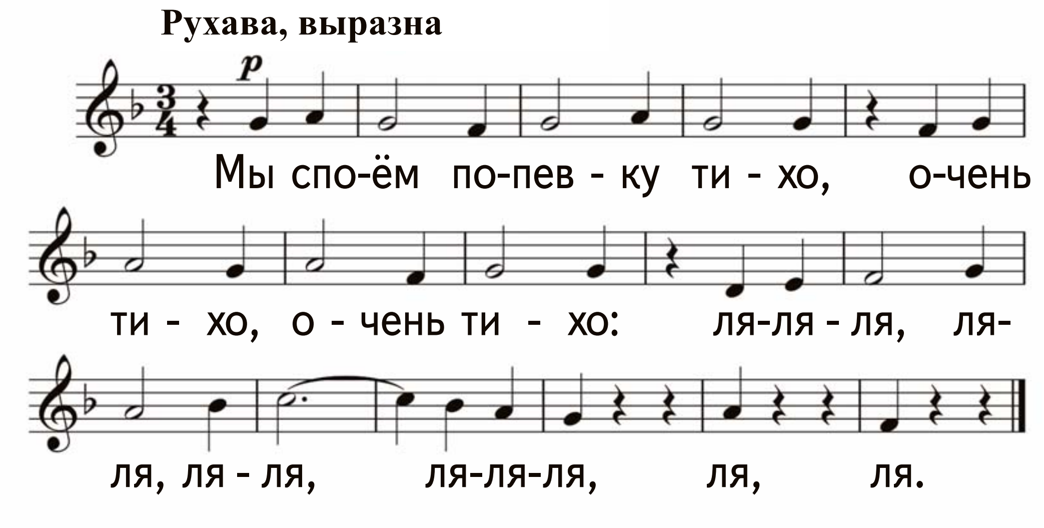
1. Мы споём попевку тихо, очень тихо, очень тихо.	*p* *pp*
2. А теперь споём погромче, чуть погромче, чуть погромче.	*mp* *mf*
3. Наконец споём мы громко, очень громко, очень громко.	*f* *ff*
4. Мы решили спеть потише, чуть потише, чуть потише.	*mf* *mp*
5. А теперь споём мы тихо, очень тихо, очень тихо.	*p* *pp*

? Што змяняецца ў музыцы ад куплета да куплета? Праспявайце папеўку ў адпаведнасці са зместам тэксту і пазначанымі дынамічнымі адценнямі.

Правообладатель Пачатковая школа

Музычнае рэха

Словы і музыка М. Андрэевай
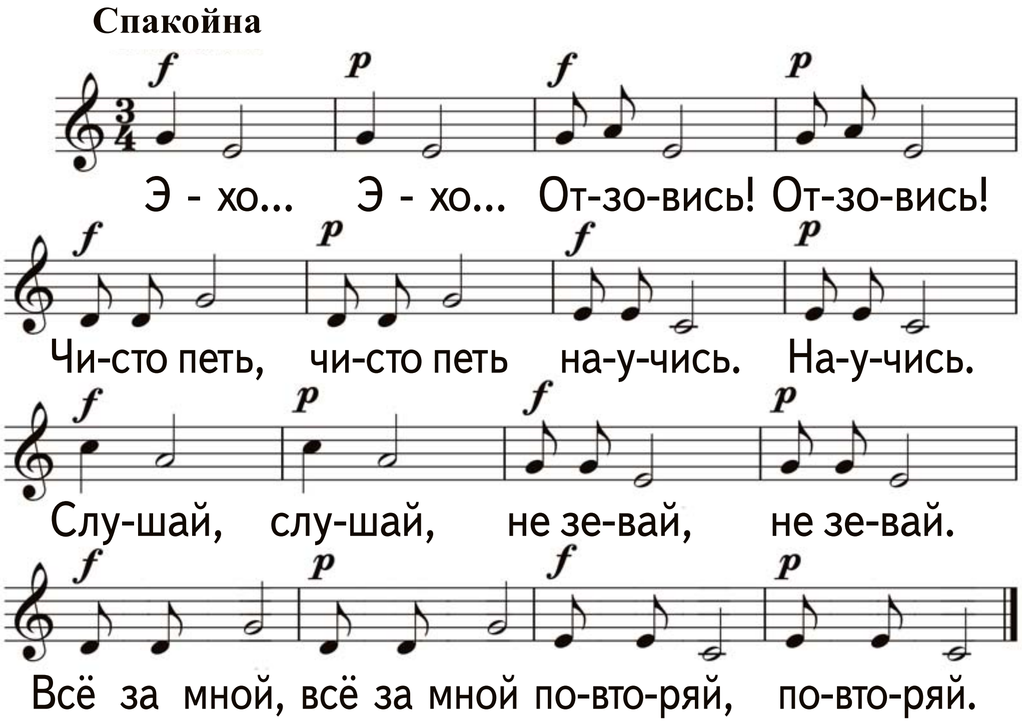
Якія дынамічныя адценні выкарыстаны ў песні? Чаму? Развучыце і выканайце песню па ролях.

Рэха ў гарах

Музыка С. Майкапара

Чаму кампазітар назваў свой твор «Рэха ў гарах»? Ці можна перадаць рэха, выкарыстоўваючы аднолькавыя дынамічныя адценні?

Правообладатель Пачатковая школа

У пячоры горнага караля

Музыка Э. Грыга

Што вы ўявілі, слухаючы музыку? Якія сродкі музычнай выразнасці выкарыстаў кампазітар, каб перадаць, што адбываецца ў пячоры?

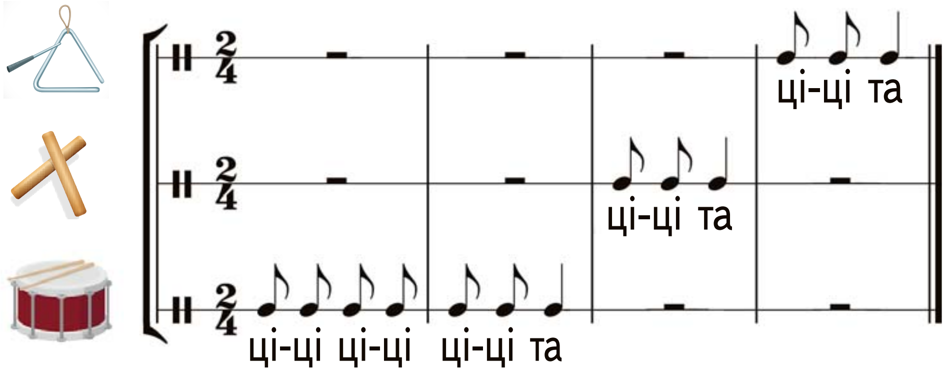

Пры паўторным слуханні дапоўніце музыку рытмічным акампанементам.

Правообладатель Пачатковая школа

Полюшка

Словы В. Гусева *Музыка Л. Кніпера*

Полюшко, поле,
полюшко, широко поле.
Едут да пó полю герои,
эх, да Красной Армии герои!..

М. Грэкаў. «Трубачы Першай коннай арміі»

Якую карціну «малюе» музыка? Як змяняецца дынаміка? Пры паўторным слуханні твора перадайце рух конніцы пластычнымі жэстамі.

Правообладатель Пачатковая школа

Начавала ночка

Словы У. Мазго *Музыка В. Каваліва*

1. У вачах сыночка начавала ночка.
Ночка начавала, песню напявала.

Прыпеў:

Люлі-люлі-люлі! Совы і зязюлі,
зайчыкі і ліскі змоўклі ля калыскі,
соладка заснулі. Люлі-люлі-люлі...

2. У майго сыночка белая сарочка,
сонечныя вочкі не баяцца ночкі.

Прыпеў.

3. Спі, сыночак міленькі! Засынаюць ве́йкі.
Адпачнуць хай трошкі ручанькі і ножкі.

Прыпеў.

Якія дынамічныя адценні выкарыстаў кампазітар для стварэння калыханкі? Чаму?

Бравыя салдаты

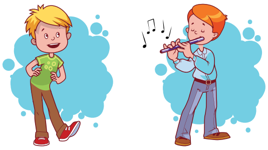

Саўка ды Грышка

Карункі асеннія

Прыгадайце гэтыя песні. Падумайце, якія дынамічныя адценні патрэбны для выканання кожнага твора.

Правообладатель Пачатковая школа

РЭГІСТР — КРАІНА ГУКАЎ: ВЫСОКІХ, СЯРЭДНІХ І НІЗКІХ

У залежнасці ад вышыні гучання гукі музычнага інструмента ці чалавечага голасу можна падзяліць на тры часткі — тры **рэгістры.** Вылучаюць *высокі*, *сярэдні* і *нізкі* рэгістры.

Нізкі Сярэдні Высокі

Агучваем казку

Прыгадайце казку «Церамок». Гукі якіх рэгістраў падыдуць кожнаму персанажу?

Раскажыце казку, суправаджаючы рэплікі герояў «ігрой» на фартэпіяна ў адпаведным рэгістры.

Правообладатель Пачатковая школа

«Кто нам сейчас споёт?»

Словы і музыка В. Каваліва

Не спяшаючыся, загадкава

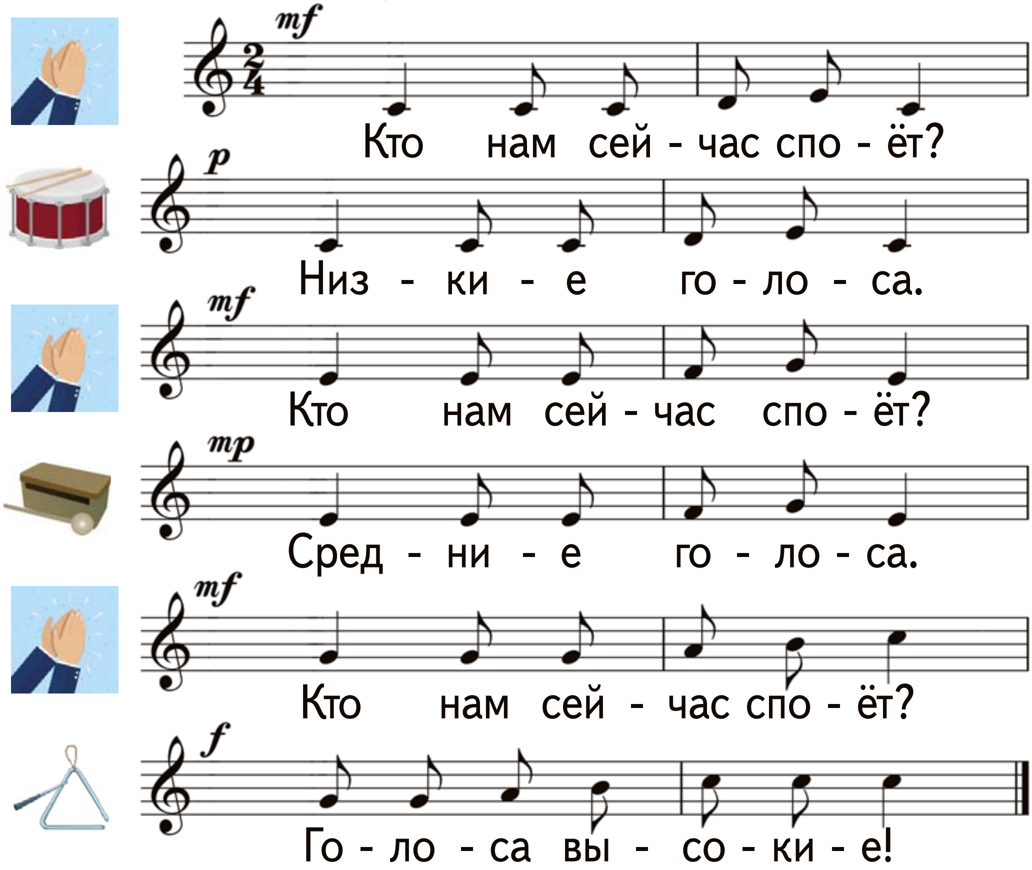

Развучыце папеўку. Падчас выканання паказвайце рукой рух мелодыі ў залежнасці ад яе вышыні. Звярніце ўвагу на дынамічныя адценні.

Выканайце папеўку па ролях (пытанне — адказ). Навучыцеся выконваць рытмічны малюнак песні спачатку гучальнымі жэстамі, а затым на музычных інструментах.

Правообладатель Пачатковая школа

Мядзведзь

Музыка У. Рэбікава

Які рэгістр выкарыстаў кампазітар, каб «намаляваць» у музыцы мядзведзя? У якім тэмпе гучыць твор? Суправаджайце паўторнае слуханне выразнымі рухамі.

Шэсце конікаў

Музыка С. Пракоф’ева

Якія па вышыні гукі выкарыстаў кампазітар, каб перадаць шэсце конікаў?

Правообладатель Пачатковая школа

Матылёк

Музыка С. Майкапара

Чым адрозніваюцца сродкі музычнай выразнасці, выкарыстаныя кампазітарамі для адлюстравання мядзведзя, конікаў, матылька?

Зайчык дражніць медзведзяня

Музыка Д. Кабалеўскага

Як вы думаеце, чаму кампазітар так назваў свой твор? Якія рэгістры ён выкарыстаў, каб адлюстраваць герояў?

Правообладатель Пачатковая школа

Тэнар — высокі мужчынскі голас.

Лучана Павароці

Маё сонца

Словы Д. Капура
Музыка Э. Капуа

Барытон — сярэдні мужчынскі голас.

«Растворил я окно»

Словы К. Раманава
Музыка П. Чайкоўскага

Уладзімір Пятроў

Бас — нізкі мужчынскі голас.

Фёдар Шаляпін

Песня пра блыху

Словы І. Гёте
(пераклад А. Стругаўшчыкова)
Музыка М. Мусаргскага

Паслухайце музычныя творы ў выкананні выдатных спевакоў. Параўнайце іх галасы.

Правообладатель Пачатковая школа

Сурок

Словы І. Гёте
(пераклад С. Спаскага)

Музыка Л. Бетховена

1. По разным странам я бродил
и мой сурок со мною,
и весел я, и счастлив был,
и мой сурок со мною!

Прыпеў:

И мой всегда, и мой везде,
и мой сурок со мною. *2 разы*

2. Из края в край вперёд иду,
сурок всегда со мною.
Под вечер кров себе найду,
сурок всегда со мною.

Прыпеў.

А. Вато.
«Саваяр з сурком»

3. Кусочки хлеба нам даря́т,
сурок всегда со мною.
И вот я сыт, и вот я рад,
и мой сурок со мною.

Прыпеў.

? Пра што спяваецца ў песні? Хто яе галоўны герой? Якія пачуцці выклікаў у вас твор? Параўнайце настрой, перададзены ў музыцы і ў карціне Антуана Вато.

Правообладатель Пачатковая школа

Сапрана — высокі жаночы голас.

Тамара Ніжнікава

Салавей

Словы А. Дэльвіга
Музыка А. Аляб'ева

Мецца-сапрана — сярэдні жаночы голас.

Серэнада

Словы Л. Рэльштаба
(пераклад М. Агарова)
Музыка Ф. Шуберта

Ірына Архіпава

Кантральта — нізкі жаночы голас.

Марыян Андэрсан

Глыбокая рака

Афраамерыканская песня

Паслухайце музычныя творы ў выкананні выдатных спявачак. Паназірайце за гучаннем іх галасоў. Падзяліцеся сваімі ўражаннямі ад слухання.

Правообладатель Пачатковая школа

Малінаўка

Словы Г. Бюргера *Музыка Л. Бетховена*
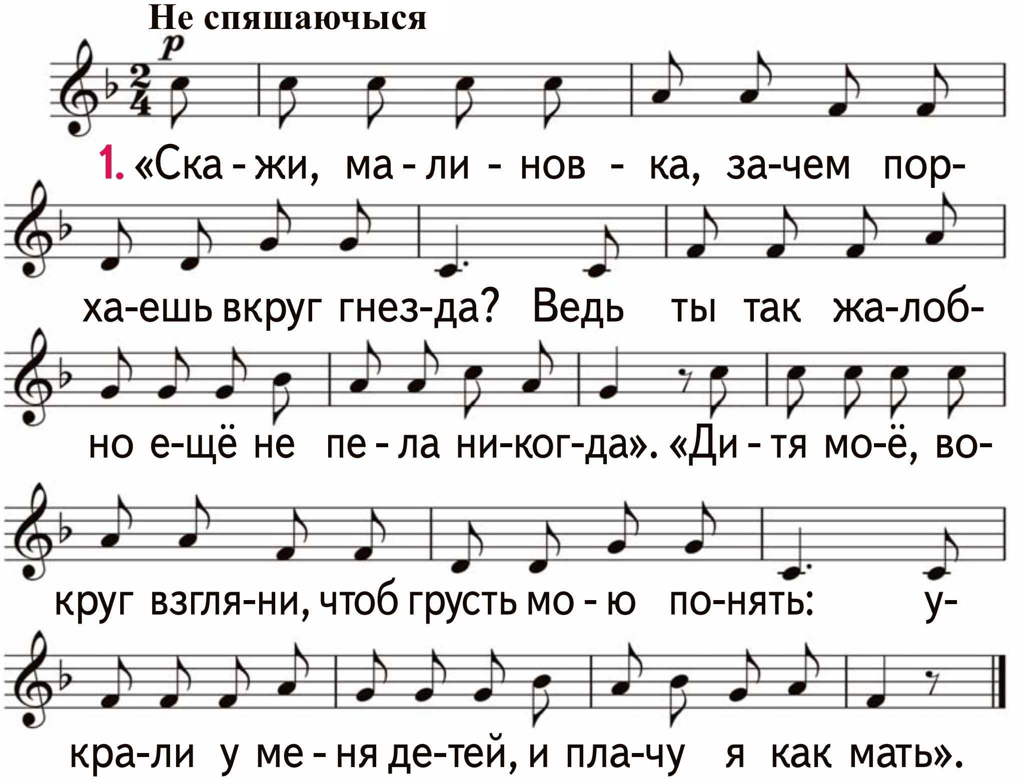
2. Гнездо ребёнок разорил,
и в нём проснулся стыд.
Кладёт он птенчиков в гнездо
и кротко говорит:
«Прости, малиновка, меня,
я сам себе не рад.
Тебе я, птичка, сделал зло.
Возьми детей назад».

Якія пачуцці выклікала ў вас песня? Навучыцеся выконваць песню спачатку са словамі, потым называючы ноты.

Правообладатель Пачатковая школа

ТЭМБР — АФАРБОЎКА МУЗЫЧНЫХ ГАЛАСОЎ

Слова **«тэмбр»** у перакладзе з французскай мовы абазначае «якасць, афарбоўка гуку». Дзякуючы тэмбру мы адрозніваем гучанне розных музычных інструментаў, галасы розных спевакоў.

Палёт чмяля

(з оперы «Казка пра цара Салтана»)

Музыка М. Рымскага-Корсакава

Паслухайце некалькі варыянтаў выканання п'есы. Паспрабуйце на слых вызначыць, хто выконвае кожны нумар. Паразважайце, ці ўплывае тэмбравая афарбоўка гуку на характар музыкі.

Правообладатель Пачатковая школа

Музыканты

Словы Э. Агняцвет *Музыка А. Рамізоўскай*

1. Міхасёк гасцей збірае,
уся кампанія ідзе:
кот на скрыпачцы іграе,
а сабака на дудзе.

Прыпеў: Ду-ду-ду, цір-лі-лі.
Ду-ду-ду-ду, цір-лі-лі.

2. Запявае вожык басам,
б’е камар у барабан,
певень выскачыў тым часам,
ухапіўся за баян.

Прыпеў: Бум-бум-бум, рыпы-рып.
Бум-бум-бум-бум, рыпы-рып.

3. З гусаком карова ў пары
выступаюць спакваля.
Міхасёк паплыў на хмары,
закружылася зямля.

Прыпеў: Ля-ля-ля, ля-ля-ля.
Ля-ля-ля-ля, ля-ля-ля.

Пра якія музычныя інструменты і галасы гаворыцца ў песні? З якімі жанрамі вы ў ёй сустрэліся?

Развучыце песню. Падчас выканання імітуйце ігру на розных інструментах.

Правообладатель Пачатковая школа

Сімфанічная казка «Пеця і воўк»

Музыка С. Пракоф’ева

Кожны персанаж казкі прадстаўлены ў музыцы асобным інструментам ці групай інструментаў.

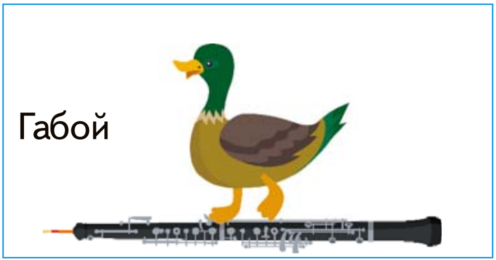

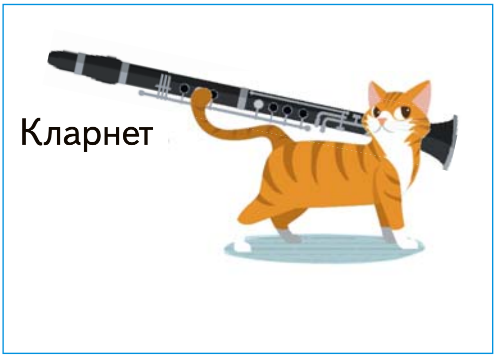

Правообладатель Пачатковая школа

Флейта Габой Кларнет Фагот

Валторны

Вялікі барабан Літаўра

Як вы думаеце, чаму для адлюстравання герояў кампазітар выбраў тэмбр менавіта гэтых музычных інструментаў?

Правообладатель Пачатковая школа

Аркестр народных інструментаў

Дзяржаўны акадэмічны народны аркестр
Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча

Аркестр народных інструментаў уключае музычныя інструменты, характэрныя для музыкі пэўнага народа.

Вясковыя музыкі

Музыка В. Помазава

Р. Рэгула. «Музыкі Сандзецкай зямлі»

Якія музычныя інструменты выкарыстаў кампазітар Віктар Помазаў у сваім творы?

Правообладатель Пачатковая школа

Аркестр духавых інструментаў

Духавы аркестр Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. Глінкі

Аркестр духавых інструментаў уключае духавыя і ўдарныя музычныя інструменты.

Ваенны марш

Музыка Г. Свірыдава

М. Трошын. «Уваход Рускай арміі ў Парыж 31 сакавіка 1814 г.»

Назавіце музычныя інструменты, гучанне якіх вы пачулі.

Правообладатель Пачатковая школа

Каляды — народнае свята, якое адзначаецца ўзімку. Яно звязана з самым кароткім днём у годзе і сімвалізуе пачатак новага года, абнаўлення жыцця. Падчас свята спяваюцца адмысловыя песні — *калядкі*.

Каляда, Каляда, дай, баба, пірага

Беларуская народная песня
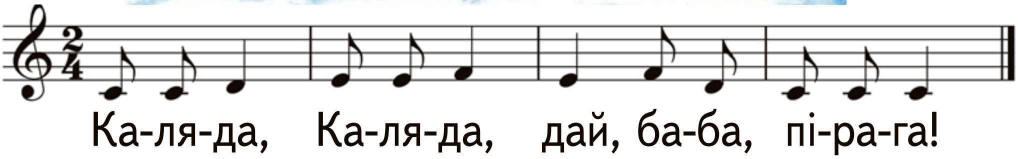
А калі не дасі, вазьму вала за рага,
выведу за парог, забяру правы рог,
буду ў рог трубіці, каб скупых расшчодрыці.
Каляда, Каляда, дай, баба, пірага!

Развучыце песню. Выканайце яе ў суправаджэнні музычных інструментаў.

Правообладатель Пачатковая школа

Ёлка-вясёлка

Словы М. Чарняўскага *Музыка В. Каваліва*

1. Завітала ў госці ёлка
з намі Новы год спаткаць.
Ззяе ёлка, як вясёлка,
рада пець і танцаваць.

Прыпеў:

Што за дзіва — наша ёлка,
што за свята — Новы год!
Ззяе ёлка, як вясёлка,
водзіць з намі карагод.

2. Скача з намі зухавата,
сыпле жарты Дзед Мароз,
са Снягуркаю на свята
падарункі ён прынёс.

Прыпеў.

3. Вочы весняцца ў Снягуркі,
добра ўсім каля яе:
нам Снягурка падарункі,
як усмешкі, раздае.

Прыпеў.

Усіх віншуем з Новым годам!
Гэй, хутчэй у карагод!
Каля ёлкі, каля ёлкі
сустракаем Новы год.

Паўтарыць першы куплет.

? Што дапамагае стварыць у музыцы святочны настрой?

Правообладатель Пачатковая школа

АБАГУЛЬНЯЮЧЫ ЎРОК ПА ТЭМЕ «СРОДКІ МУЗЫЧНАЙ ВЫРАЗНАСЦІ»

1. Хто такі *кампазітар*, *выканаўца*, *слухач*? Чым яны адрозніваюцца адзін ад аднаго і што паміж імі агульнае?
2. Што абазначае слова *мелодыя*? Якую ролю адыгрывае мелодыя ў музычным творы? Як могуць рухацца гукі ў мелодыі?
3. Што такое *нотнае пісьмо*? Колькі існуе асноўных нот і як яны называюцца? Паспрабуйце адлюстраваць на нотным стане некалькі нот: 1) паміж першай і другой лінейкамі; 2) на другой лінейцы; 3) на першай дадатковай лінейцы. Назавіце гэтыя ноты.
4. Што такое *сола* і *акампанемент*? Якое значэнне мае акампанемент у музыцы?
5. Што абазначае слова *рытм*? Прывядзіце прыклады рытму ў жыцці і ў музыцы. Што такое *метр* у музыцы? Пакажыце з дапамогай гучальных жэстаў двухдольную і трохдольную пульсацыю.
6. Што такое *працягласці* і *паўзы*? Якімі яны бываюць? Прыдумайце свой рытмічны малюнак. Прапануйце класу паўтарыць яго за вамі.

Правообладатель Пачатковая школа

7. Аднавіце рытмічны малюнак. Адгадайце песню, «схаваную» ў ім.

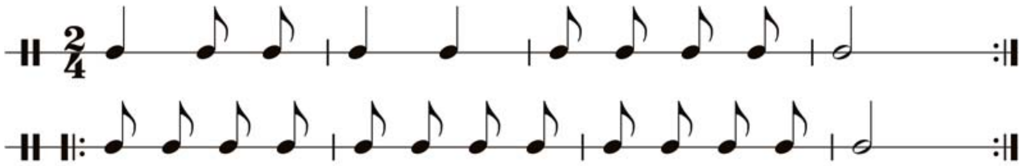

8. Што абазначае тэмп у жыцці і тэмп у музыцы? Якія віды тэмпу вы ведаеце? Як называецца прыбор для вызначэння тэмпу ў музыцы?

9. Што значыць слова *лад*? Якія музычныя лады вам вядомы? Чым адрозніваюцца лады адзін ад аднаго? Як называецца галоўны гук у ладзе?

10. Што такое *дынаміка*? Якія дынамічныя адценні вы можаце назваць? Якое дынамічнае адценне вы выкарысталі б, выконваючы калыханку? Растлумачце свой адказ.

11. Што такое *рэгістр*? Якія бываюць рэгістры? Прыдумайце любы сказ. Праспявайце яго ў нізкім рэгістры, у сярэднім і ў высокім.

12. Што абазначае слова *тэмбр*? Прыгадайце вядомыя вам музычныя інструменты. У якім музычным творы кожны персанаж казкі адлюстраваны асобным музычным інструментам ці групай музычных інструментаў?

13. Якія музычныя творы сталі для вас любімымі ў гэтым паўгоддзі?

Правообладатель Пачатковая школа

ПАДАРОЖЖА Ў МУЗЫЧНЫЯ КРАІНЫ — ОПЕРУ, БАЛЕТ, СІМФОНІЮ, КАНЦЭРТ

ПЕСНЯ, ТАНЕЦ, МАРШ ЗАПРАШАЮЦЬ У ПАДАРОЖЖА

Вы ўжо ведаеце, што аснову музыкі складаюць тры «кіты» — песня, танец і марш. Пад адну музыку хочацца спяваць, пад другую — танцаваць. А ёсць музыка, якая сваім дакладным і пругкім рытмам аб'ядноўвае людзей. Пад такую музыку зручна маршыраваць.

Адчуць розніцу ў характары музыкі можна, калі яе ўважліва слухаць. А як займальна разгадваць карціны, «намаляваныя» гукам!

Марш драўляных салдацікаў

(з «Дзіцячага альбома»)
Музыка П. Чайкоўскага

Што вы ўявілі, слухаючы музычны твор? Якімі словамі можна апісаць шэсце салдацікаў?

Правообладатель Пачатковая школа

Да гэтай музыкі паэт Віктар Лунін напісаў верш:

Ать-два, левой-правой,
ать-два, левой-правой,
вдоль плетней, заборов и оград.
Ать-два, левой-правой,
ать-два, левой-правой,
марширует бравый наш отряд.

Навучыцеся прагаворваць словы ў рытме музыкі. Адстуквайце пульс марша алоўкамі па стале.
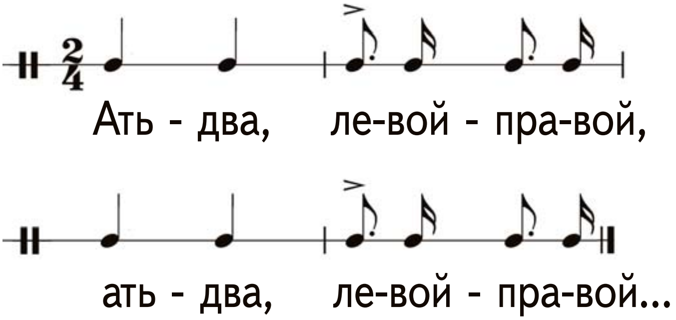
Танец першай сняжынкі

(з сюіты «Поры года»)

Музыка В. Карэтнікава

Выразнымі рухамі адной рукі «намалюйце» танец сняжынкі. Паспрабуйце пачуць усе змены ў характары музыкі. Як вы лічыце, чым заканчваецца танец?

Правообладатель Пачатковая школа

Мядзведзеў сон

Словы В. Жуковіча *Музыка Э. Зарыцкага*
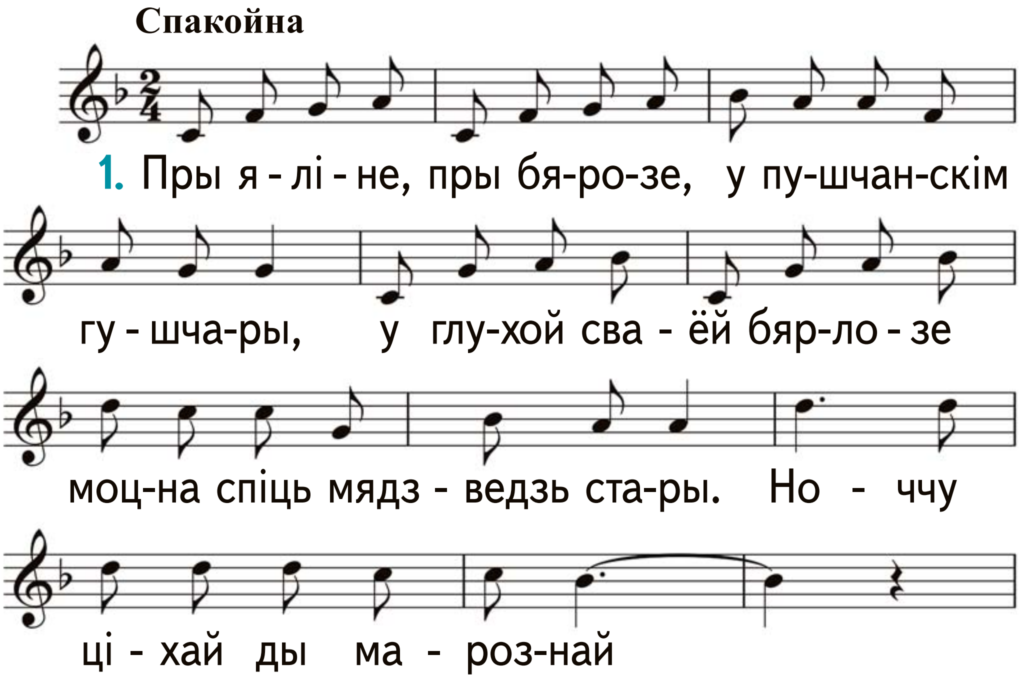
Правообладатель Пачатковая школа
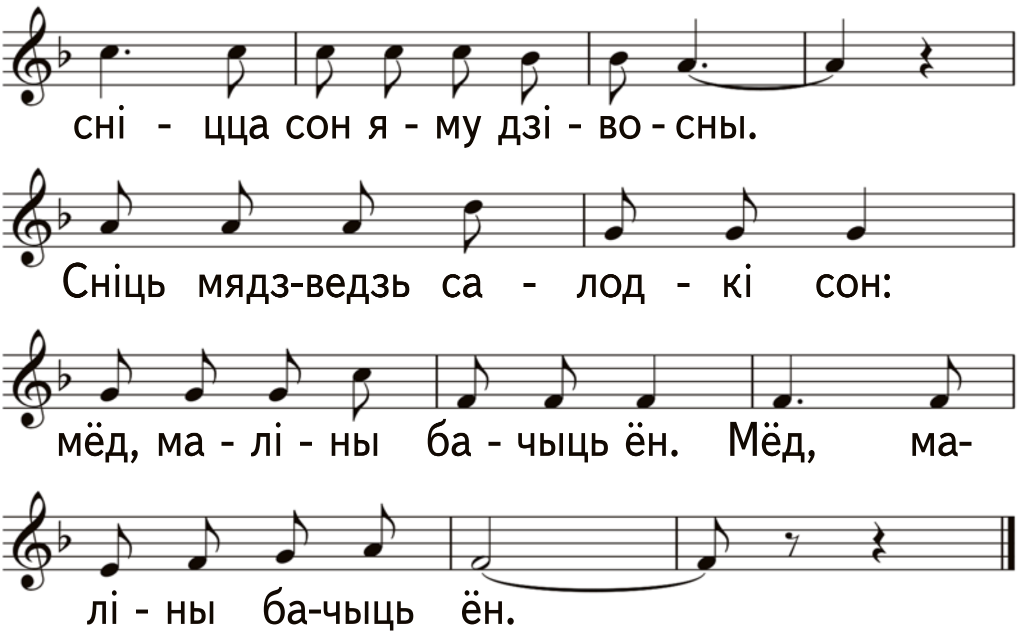
2. За ялінай, за бярозай,
за бярлогаю глухой
гучна вые на марозе
шэры воўк начной парой.
Ведай, воўча: пры бярозе,
у глухой сваёй бярлозе
спіць мядзведзь, стары ўжо ён, —
не трывож ягоны сон.
Не трывож ягоны сон.

? Апішыце характар музыкі. Дзякуючы якім сродкам музычнай выразнасці песня нагадвае калыханку?

Навучыцеся выконваць песню. Падчас спеваў паказвайце рукой напрамак руху мелодыі.

Правообладатель Пачатковая школа

ІНСТРУМЕНТЫ СІМФАНІЧНАГА АРКЕСТРА

Сімфанічны аркестр — гэта вялікі калектыў музыкантаў, якія іграюць на струнных, духавых і ўдарных інструментах. Кіруе аркестрам дырыжор.

Існуюць правілы размяшчэння музыкантаў у аркестры. Напрыклад, скрыпачы заўсёды размяшчаюцца злева ад дырыжора.

Правообладатель Пачатковая школа

Сімфанічны аркестр звычайна выконвае буйныя музычныя творы, напрыклад сімфоніі. Таксама ён абавязковы ўдзельнік музычных спектакляў — опер і балетаў.

Сімфанічны аркестр называюць «гукавым цудам». Ён здольны перадаць разнастайныя адценні гукаў, выразіць самыя розныя пачуцці, «намаляваць» гукамі любую карціну.

І. Рэпін. «Партрэт А. Р. Рубінштэйна»

Сімфонія № 2 «Акіян»

(фрагмент 1-й часткі)

Музыка А. Рубінштэйна

Паназірайце за ўступленнем розных інструментаў, за іх перазовамі. Вы пачуеце высокія і пяшчотныя гукі флейты, гучанне-заклік труб. Звярніце ўвагу на тое, як магутна і ярка гучыць увесь аркестр і як гучыць цішыня. А яшчэ вы «ўбачыце», як змяняецца акіян.

Уявіце сябе дырыжорамі аркестра. Падчас паўторнага слухання дырыжыруйце творам.

Правообладатель Пачатковая школа

Песня пра дырыжора

Словы і музыка В. Каваліва

1. Как капитан на корабле,
что держит в руках штурвал,
так за пюпитром дирижёр
перед оркестром стоял.
Взмахнул он палочкой —
и вмиг в зал музыка вошла
и нас, притихших, в мир чудес
с собою позвала.

2. Был каждый дирижёрский жест
как луч маяка в ночи,
вёл за собою весь оркестр,
чтобы не сбился в пути.
Подскажет музыкантам он,
когда пора вступать,
когда звучать, когда молчать,
когда закончить играть.

3. Как капитан на корабле,
что держит в руках штурвал,
так за пюпитром дирижёр
перед оркестром стоял.
Звучала музыка вокруг,
и каждый новый звук
то возникал, то исчезал
по мановению рук.

Правообладатель Пачатковая школа

Развучыце песню. Дырыжыруйце ёю, адзначаючы моцныя долі.

Люты. Масленіца

(з цыкла «Поры года»)

Музыка П. Чайкоўскага

Б. Кустодзіеў. «Масленіца»

Паслухайце твор у выкананні фартэпіяна, затым — сімфанічнага аркестра. Што агульнае вы заўважылі ў гучанні? У чым адрозненні?

Які варыянт, на вашу думку, больш падыходзіць да зместу карціны Барыса Кустодзіева? Растлумачце свой адказ.

Правообладатель Пачатковая школа

Полька «Трык-трак», «Піцыката-полька»

Музыка І. Штрауса

Помнік І. Штраусу ў Вене

Паслухайце полькі. Падбярыце словы, якія адпавядаюць характару музыкі. Чым падобны гэтыя творы, а чым адрозніваюцца?

Скрыпка, альт, віяланчэль, кантрабас — гэта сям'я струнных смычковых інструментаў. Як правіла, іграюць на гэтых інструментах з дапамогай смыка́. Гукі атрымліваюцца доўгія і плаўныя.

Бывае, што кампазітар даручае музыкантам выконваць гукі без смыка — шчыпком. Гэты прыём называецца **піцыката**.

Правообладатель Пачатковая школа

Струнная смычковая група — асноўная ў сімфанічным аркестры. Іншы раз яе колькасць дасягае 70 інструментаў!

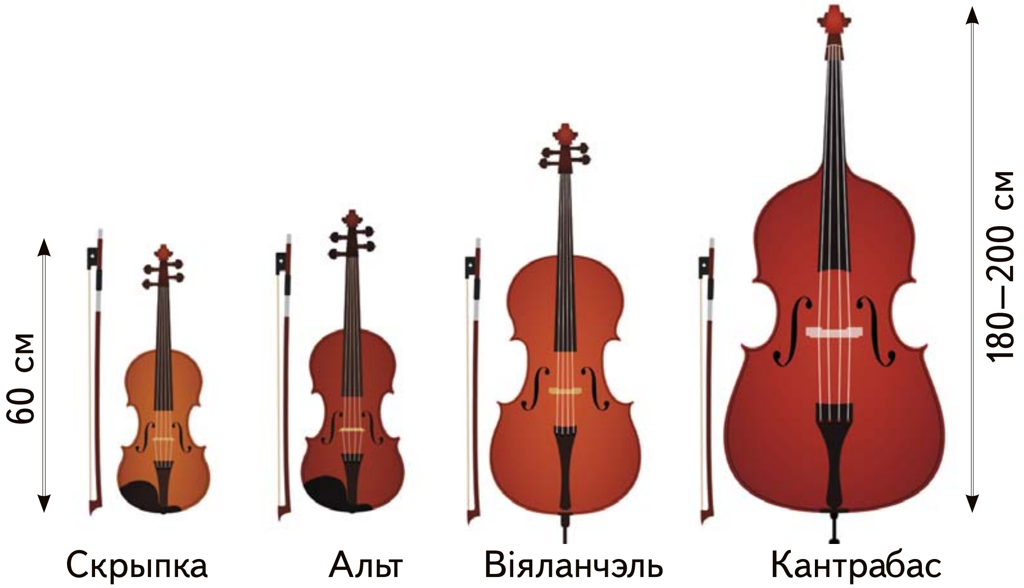

Уявіце сябе скрыпачамі. Вазьміце ўяўную скрыпку ў левую руку, смык — у правую. Не спяшаючыся вадзіце смыком. Старайцеся, каб вашы рухі былі роўныя і плаўныя. На кожны рух (і ўверх, і ўніз) прамаўляйце склад *та*. «Пайграйце» кароткія працягласці: *ці-ці, ці-ці*.

Паспрабуйце «выканаць» на скрыпцы наступную рытмічную паслядоўнасць:

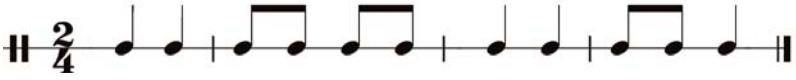

та та ці-ці ці-ці та та ці-ці та

Правообладатель Пачатковая школа

Не ўсе інструменты з'явіліся ў сімфанічным аркестры адначасова.

Чалеста ўвайшла ў аркестр пазней за іншыя інструменты. У перакладзе з італьянскай мовы яе назва абазначае «нябесная». Знешне інструмент падобны да фартэпіяна. Але гук яго зусім іншы. Ён нагадвае гучанне званочкаў.

Менавіта чалеста ў аркестры стварае атмасферу казкі і таямніцы.

Тэма чароўных ператварэнняў

(з серыі фільмаў пра Гары Потара)

Музыка Д. Уільямса

Які інструмент гучыць у пачатку нумара? Якія яшчэ інструменты сімфанічнага аркестра вы пазналі? Апішыце характар музыкі.

Правообладатель Пачатковая школа

❓ Вызначце па знешнім выглядзе ўдарныя, духавыя і струнныя інструменты.

Віяланчэль

Валторна

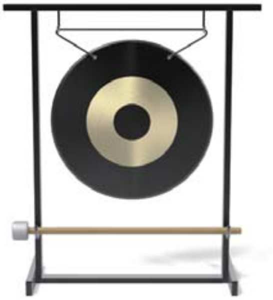
Гонг

Арфа

Талеркі

Трамбон

Кларнет

❓ Высвятліце, дзе размяшчаюцца на сцэне музыканты, якія граюць на гэтых інструментах. Выкарыстайце малюнак на с. 72.

Паслухайце гучанне інструментаў. Паспрабуйце пазнаць кожны з іх па «голасе» (тэмбры).

Правообладатель Пачатковая школа

МУЗЫЧНАЕ ПАДАРОЖЖА Ў КРАІНУ ОПЕРУ

Опера — незвычайны спектакль. У ім усе героі спяваюць!

У стварэнні оперы ўдзельнічае вялікая колькасць людзей. Кампазітар выбірае сюжэт і піша музыку, да якой падбіраюцца словы — *лібрэта*. Музычныя нумары развучваюць спевакі і музыканты аркестра. Не менш важная праца касцюмераў і работнікаў, якія адказваюць за афармленне і асвятленне сцэны.

Каб паглядзець такі спектакль, людзі ходзяць у оперны театр.

Правообладатель Пачатковая школа

Гледачу важна ведаць некалькі правілаў.

- На спектакль прыходзьце загадзя, за 15–20 хвілін да пачатку.
- На свае месца праходзьце тварам да тых гледачоў, якія ўжо сядзяць у вашым радзе.
- Не размаўляйце адзін з адным падчас спектакля, нават калі вельмі хочацца падзяліцца ўражаннямі.
- Калі нумар быў выкананы цудоўна, выказвайце сваё захапленне апладысментамі.
- Дырыжору і аркестру прынята апладзіраваць перад апошнім дзеяннем оперы.
- У гардэроб накіроўвайцеся пасля таго, як артысты пакінуць сцэну.

Зразумела, у оперы важныя і ігра акцёраў, і прыгожыя касцюмы, і дэкарацыі. Але ўсё ж галоўнае — музыка.

Опера «Чароўная флейта»

(фрагменты)

Музыка В.-А. Моцарта

Арыя Царыцы ночы

Партыя Царыцы ночы напісана кампазітарам для сапрана. Вам ужо вядома, што сапрана — гэта высокі жаночы голас.

Праваўладальнік Пачатковая школа

Арыя — галоўны оперны нумар, які выконваецца адным спеваком.

Падзяліцеся ўражаннямі ад слухання арыі. Якімі словамі можна апісаць характар музыкі (пяшчотная, спакойная, ваяўнічая, напорыстая)?

Як вы думаеце, якімі якасцямі трэба валодаць, каб навучыцца вакальнаму майстэрству?

Дуэт Папагена і Папагены

Правообладатель Пачатковая школа

Які характар у музыкі дуэта (вясёлы, жартаўлівы, сумны, усхваляваны)?

У якім ладзе напісана мелодыя? У якім тэмпе выконваецца музыка?

Хор «Откуда приятный и нежный тот звон...»

Які хор (мужчынскі, жаночы або дзіцячы) выконвае ў оперы гэты нумар?

Разгледзьце нотны запіс мелодыі. Якія ноты вам знаёмы? Якія працягласці?
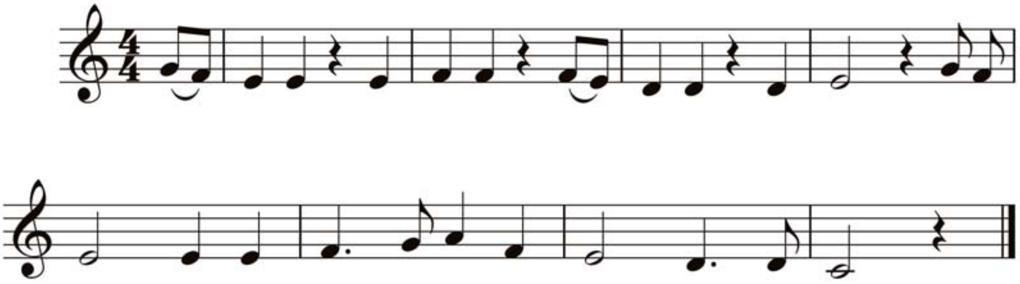
Откуда приятный
и нежный тот звон?
Тра-ля-ля, ля-ля, ля-ля-ля,
ля-ля, ля-ля-ля!

Развучыце мелодыю. Выканайце яе, падкрэсліваючы пры дапамозе гучальных жэстаў моцныя долі.

Правообладатель Пачатковая школа

Опера «Муха-Цакатуха»

(фрагменты)

Словы К. Чукоўскага *Музыка М. Красева*

Многім знаёма казка Карнея Чукоўскага «Муха-Цакатуха». Кампазітар Міхаіл Красеў напісаў паводле яе оперу. Дзейнымі асобамі оперы сталі Муха, Матылёк, Блошка, Пчолка, Павук, Камар і Вядучы.

Песенька Мухі

Я Муха-Цокотуха,
позолоченное брюхо!
Принесите мне гостинца:
я сегодня именинница!

Апішыце характар песенькі. Узгадайце словы казкі. Чаму тэкст для оперы зменены?

Прылёт і песня Матылька

Я Бабочка-шалунья,
весёлая плясунья.
Порхаю по полям,
по рощам, по лугам.

Як музыка «малюе» з’яўленне Матылька? Якога музычнага «кіта» вы пазналі?

Правообладатель Пачатковая школа

Як Матылёк у спевах перадае свой радасны настрой? Як перадаюць пырханне Матылька інструменты?

Хор гасцей

Мы наелись до упаду
шоколаду-мармеладу.
Угощались мы блинами,
яблоками, леденцами.

Які настрой перадае музыка хору? Ці ўвесь час хор спявае поўным складам?

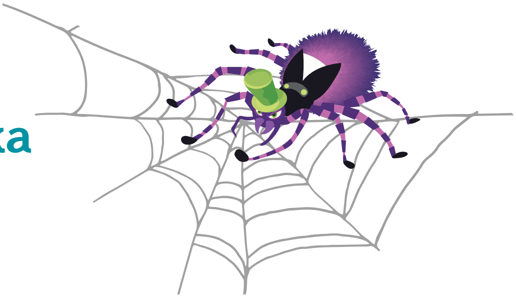

Песня Павука
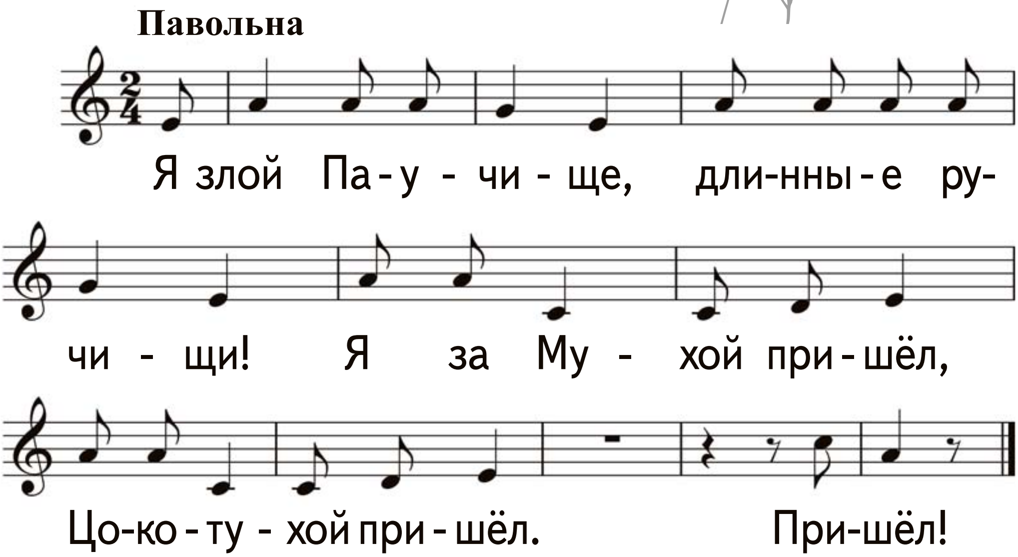
Правообладатель Пачатковая школа

Паслухайце песню Павука. Апішыце характар музыкі. У якім рэгістры гучыць аркестр? Якая група інструментаў суправаджае спевы Павука?

Навучыцеся дакладна і выразна выконваць гэты оперны нумар.

Песенька Мухі

Дорогие гости, помогите!
Паука-злодея зарубите!
И кормила я вас,
и поила я вас,
не покиньте меня
в мой последний час!

З якім настроем выконваецца гэты оперны нумар? Параўнайце мелодыю, лад, тэмп абедзвюх песенек Мухі. Чым выкліканы адрозненні?

Песенька Камара

Я Комар-храбрец,
удалой молодец!
Где Паук? Где злодей?
Не боюсь его когтей.
Паука я не боюсь!
С Пауком я сражусь!

Правообладатель Пачатковая школа

Як інструменты аркестра перадаюць набліжэнне Камара? Які голас выконвае песню? Як вы думаеце, чаму выконваць партыю Камара кампазітар даручыў менавіта гэтаму голасу?

Заключны хор

Апішыце характар музыкі заключнага хору. Ці зменіцца характар музыкі, калі выканаць песню павольна?

Развучыце рытмічны акампанемент да харавога нумара. Падбярыце для яго інструменты.

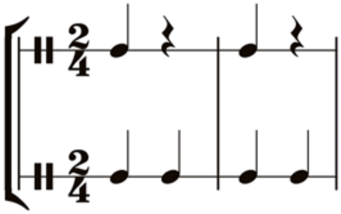

Пры паўторным слуханні заключнага нумара дапоўніце яго ігрой на інструментах.

Правообладатель Пачатковая школа

Марыян Каваль

ВОЎК І СЯМЁРА КАЗЛЯНЯТ

Дзіцячая опера
ў 3 дзеях, 6 карцінах
з пралогам

Лібрэта Яўгеніі Манучаравай

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

Мама Каза
Казляняты:
Усёзнайка
Бадайка
Тупатушка
Балбатушка
Мазілка
Дражнілка
Малыш
Певень
Воўк
Баба Яга
Лясныя пачвары — служкі Бабы Ягі

? Разгледзьце старонку праграмы опернага спектакля. Што вы даведаліся пра оперу «Воўк і сямёра казлянят»? Якія адрозненні оперы ад вядомай казкі вы заўважылі?

Правообладатель Пачатковая школа

Уявіце сябе кампазітарамі. Якім галасам вы даручыце выконваць галоўныя ролі ў оперы? Растлумачце сваё рашэнне.

Правообладатель Пачатковая школа

Песенька вясёлых казлянят

Хор казлянят.

Семеро, семеро, семеро козлят
весело, весело, весело шумят.
Солнце ярко светит нам,
сереньким козлятам,
по полям и по лугам
любим забавляться.
Семеро, семеро, семеро козлят
весело, весело, весело шумят.

Усёзнайка.

Весело Всезнайке.

Бадайка.

Весело Бодайке.

Тупатушка.

Весело Топтушке.

Правообладатель Пачатковая школа

Балбатушка.

Весело Болтушке.

Мазілка.

Весело Мазилке.

Дражнілка.

Весело Дразнилке...

Малыш.

Ну, давайте, братцы,
прыгать и бодаться...

Хор казлянят.

Семеро, семеро, семеро козлят
весело, весело, весело шумят.
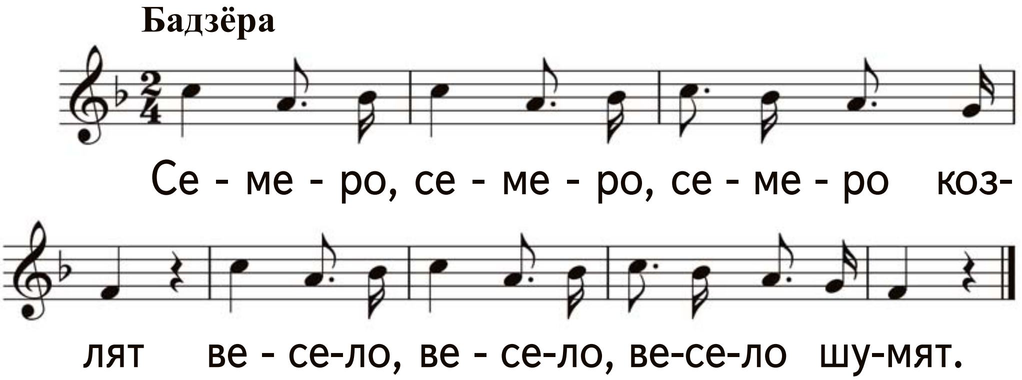
Падбярыце словы, якімі можна апісаць характар песенькі казлянят. Ці ўвесь час казляняты спяваюць хорам?

Выканайце рытм першага сказа песенькі пляскаючы ў далоні. Навучыцеся выконваць мелодыю дакладна і зладжана.

Правообладатель Пачатковая школа

Песня Ваўка

Прачытайце словы песні Ваўка. Калі б вы былі кампазітарамі, якую музыку напісалі б да гэтага тэксту? Чаму?

Есть хочу! Есть хочу!
Всех живьём проглочу!
Сыт не буду никогда —
дайте, дайте мне сюда
сотню маленьких козлят,
тридцать жирных поросят!

Паслухайце песню Ваўка. Параўнайце свае кампазітарскія ўяўленні з музыкай Марыяна Каваля. Што супала? Што адрозніваецца?

Галашэнні Казы

Выразна прачытайце словы мамы Казы. Што яна адчувае? Якая музыка, на ваш погляд, можа перадаць гэтыя пачуцці?

Где же вы? Где же вы?
Где вы, детки малые?
Детушки, козлятушки,
дорогие, милые?
Некому мне больше песенок петь,
не на кого глазонькам моим глядеть.
О-ох! О-ох! О-ох! О-ох!

Правообладатель Пачатковая школа

Паслухайце оперны нумар. Якія сродкі музычнай выразнасці выкарыстаў кампазітар, каб перадаць настрой мамы Казы?

Сустрэча мамы Казы з казлянятамі і Пеўнем

Паслухайце сцэну сустрэчы Казы з казлянятамі і Пеўнем. Які настрой перадае музыка? Якога музычнага «кіта» вы пазналі падчас слухання?

Уявіце сябе дырыжорамі. Дырыжыруйце нумарам пры яго паўторным слуханні.

Правообладатель Пачатковая школа

Спевакі з дзяцінства вучацца майстэрству спеваў, трэніруюць і ўмацоўваюць голас. А яшчэ вучацца дарыць сваім выкананнем радасць слухачам.

Сонечны капеж

Словы І. Вахрушавай *Музыка С. Сасніна*
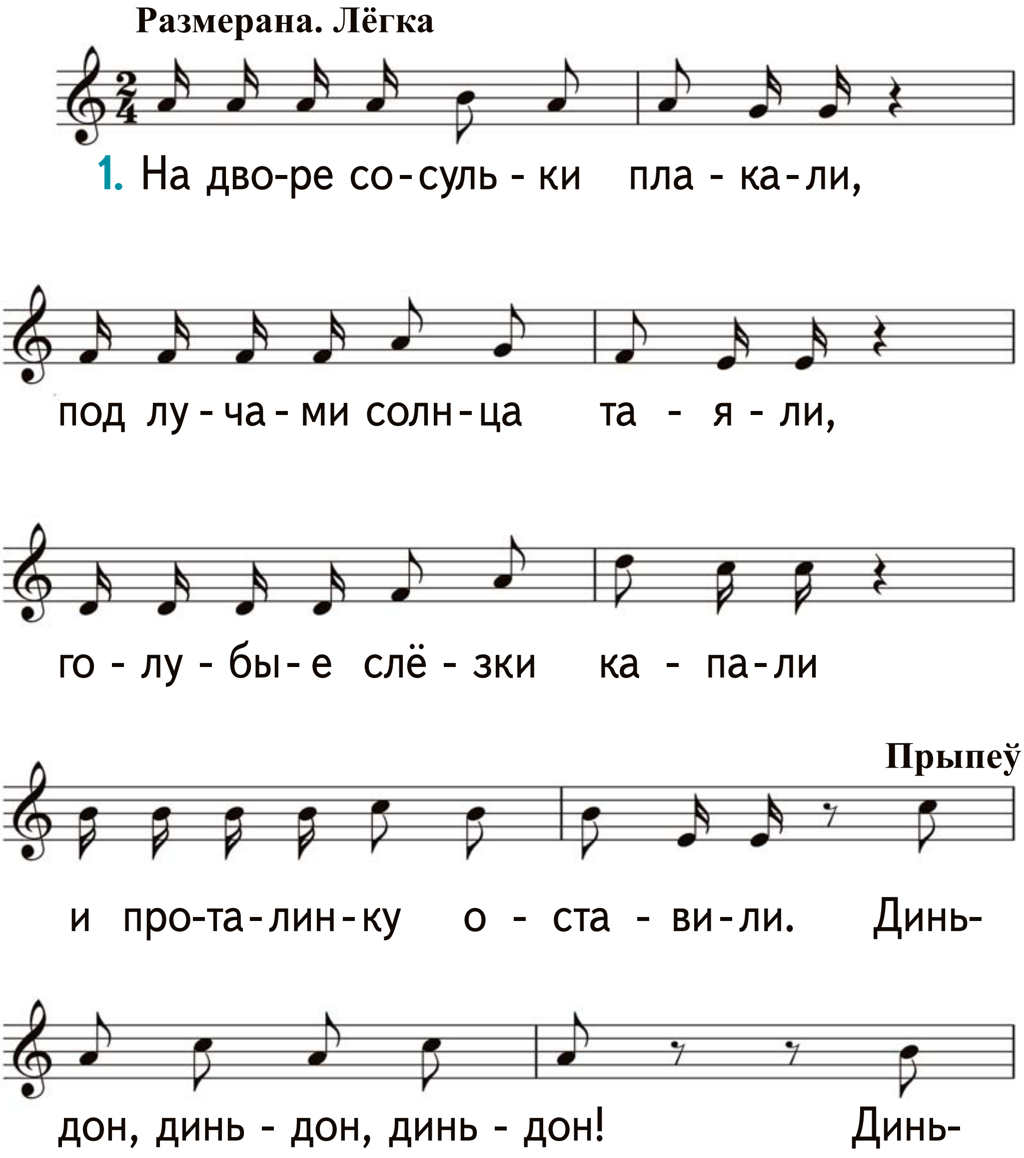
Правообладатель Пачатковая школа
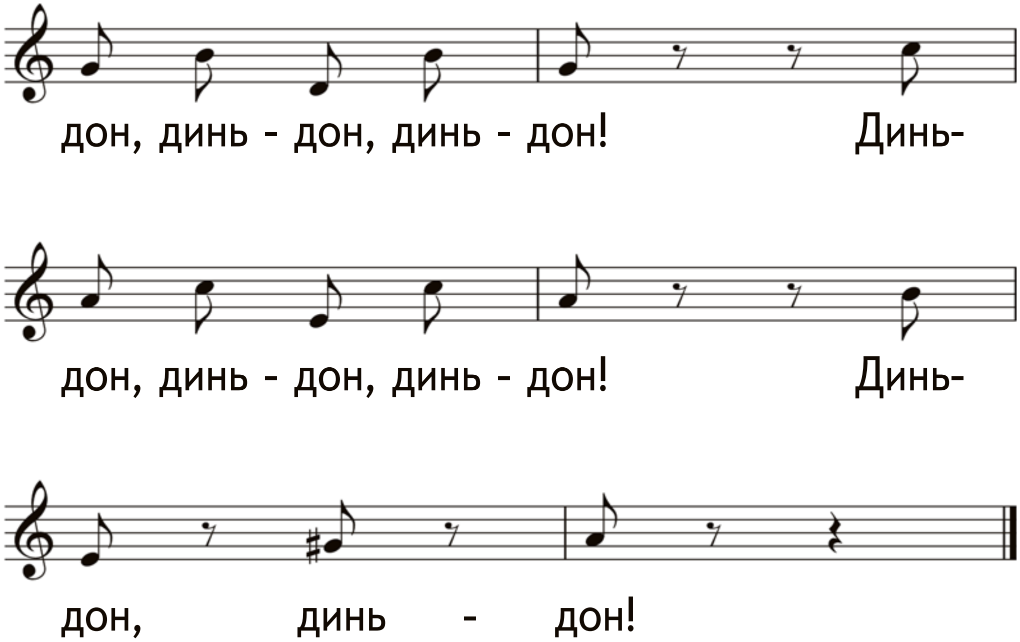
2. Пляшут капельки-горошины,
и на мартовской проталинке
протянул ладошки к солнышку
голубой цветочек маленький.

Прыпеў.

3. И звенят сосульки весело,
и поёт капель весенняя.
Эта солнечная песенка —
нашим мамам поздравление.

? З якім настроем трэба выконваць песню? Як павінны гучаць вашы галасы? Падбярыце інструменты, якія дапамогуць передаць гук вясёлага капяжу.

Правообладатель Пачатковая школа

МУЗЫЧНАЕ ПАДАРОЖЖА Ў КРАІНУ БАЛЕТ

Балет — музычны спектакль, гэтак сама як і опера. Але ў балеце змест перадаецца з дапамогай музыкі і танца. Кампазітар піша музыку, яе выконвае аркестр пад кіраўніцтвам дырыжора. Пастаноўкай танцаў займаецца *балетмайстар*. Танец складаецца з выразных рухаў і мімікі танцоўшчыкаў. І, зразумела, з іх здольнасці адчуваць музыку.

Артыстамі балета з'яўляюцца *балерыны*, *танцоўшчыкі* і *кардэбалет* (група танцораў).

Балетнаму майстэрству пачынаюць вучыцца з ранніх гадоў.

Салісты балета

Правообладатель Пачатковая школа

Кардэбалет

Балет «Шчаўкунок»

(фрагменты)

Музыка П. Чайкоўскага

Балет створаны паводле казкі нямецкага пісьменніка Эрнста Гофмана «Шчаўкунок і Мышыны кароль».

Час напярэдадні Новага года. Пушыстымі камякамі падае снег. Наступае пара казкі і чараўніцтва. На свята, насустрач невядомым падзеям і прыгодам, спяшаюцца шматлікія госці — дзеці і дарослыя…

Маша да свята атрымлівае вельмі дзіўны і незвычайны падарунак — ляльку Шчаўкунок. Смешна падскокваючы, лялька лузгае арэхі. Вось арэшак Машы, а вось Фрыцу…

Правообладатель Пачатковая школа

Марш

Пазнаёмцеся з музыкай марша. Уявіце, як пад гэту музыку крочаць па падарунку юныя госці. Выканайце пульс марша лёгкімі дотыкамі пальчыкаў да стала.

Танец Феі Дражэ

Пазнаёмцеся з уладаркай ласункаў — Феяй Дражэ. Які інструмент выкарыстаў кампазітар, каб паказаць казачную гераіню? Пры паўторным слуханні звярніце ўвагу на тое, як музыканты здабываюць гук на струнных інструментах — смыком ці шчыпком (піцыката)?

Цікава, што менавіта ў балеце «Шчаўкунок» чалеста ўпершыню была ўключана ў склад сімфанічнага аркестра.

Правообладатель Пачатковая школа

Вальс кветак

З якім музычным «кітом» вы сустрэліся ў гэтым балетным нумары? Якую карціну ўявілі падчас гучання музыкі?

Пры паўторным слуханні вальса паспрабуйце пачуць гучанне розных інструментаў. Раскажыце, як розныя тэмбры інструментаў дапамагаюць стварыць карціну танца кветак.

Сняжынка-балерынка

Жила-была на свете
весёлая снежинка.
Кружил январский ветер
снежинку-балеринку.
С атласным белым бантом,
в крахмальной пелеринке
вставала на пуанты
снежинка-балеринка.
На освещённой сцене
снежинка танцевала,
и этот танец пеньем
метель сопровождала.

Т. Шарыгіна

Калі б вы былі кампазітарамі, якую музыку напісалі б для сняжынкі-балерынкі? Якім інструментам даручылі б выконваць мелодыю?

Правообладатель Пачатковая школа

Балет «Маленькі прынц»
(фрагменты)

Музыка Я. Глебава

У аснове балета «Маленькі прынц» ляжыць твор французскага пісьменніка Антуана дэ Сент-Экзюпеpы.

Маленькі прынц жыве на сваёй планеце. Тут растуць карысныя і шкодныя расліны, ёсць злосныя баабабы. Калі іх своечасова не распазнаць, яны завалодаюць усёй планетай!

Танец баабабаў

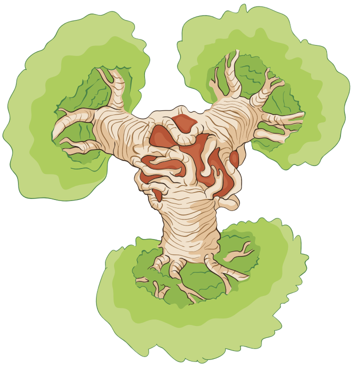

Падчас слухання музыкі перадайце яе характар з дапамогай выразных рухаў.

Правообладатель Пачатковая школа

На планеце Маленькага прынца жыве надзвычай прыгожая, але вельмі капрызлівая Ружа. Для Маленькага прынца яна — найвялікшы цуд.

Адажыа Маленькага прынца і Ружы
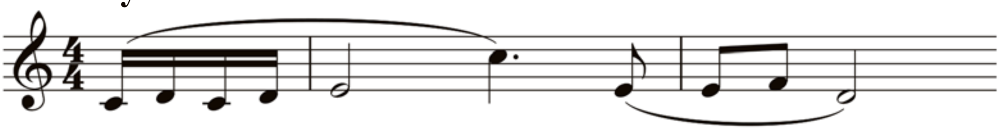
На што падобна мелодыя адажыа: на песню, танец або марш? Перадайце характар мелодыі выразнымі рухамі рук.

Адажыа — павольны, лірычны танец двух герояў.

Мінае час — і Маленькі прынц выпраўляецца ў падарожжа па іншых планетах. На Зямлі ён трапляе ў сад руж. Спачатку прынц сумуе, заўважыўшы падабенства тысяч іншых кветак да яго Ружы. Але потым разумее: «Бачыць трэба сэрцам, а не вачыма». Яго Ружа адзіная і непаўторная.

Правообладатель Пачатковая школа

Песня пра чароўную кветку

Словы М. Пляцкоўскага *Музыка Ю. Чычкова*

1. Есть на свете цветок алый, алый,
яркий, пламенный, будто заря,
самый солнечный и небывалый,
он мечтою зовётся не зря.

Прыпеў:

Может, там, за седьмым перевалом
вспыхнет свежий, как ветра глоток,
самый сказочный и небывалый,
самый волшебный цветок.
Ла-ла-ла-ла, ла-ла,
Па-па, па-па-пам...
Ла-ла-ла-ла, ла-ла,
Па-па-пам.
2 разы

2. В жизни хочется всем нам, пожалуй,
как бы путь ни был крут и далёк,
отыскать на земле небывалый,
самый-самый красивый цветок.

Прыпеў.

3. Вспоминая о радостном чуде,
вдаль шагая по звонкой росе,
тот цветок ищут многие люди,
но, конечно, находят не все.

Прыпеў.

Правообладатель Пачатковая школа

Паслухайце песню пра чароўную кветку. Якая па характары музыка песні (пяшчотная, ваяўнічая, жартаўлівая)? Гучанне якіх інструментаў вы пазналі?

Пры паўторным слуханні песні выканайце яе рытмічны малюнак. Паказвайце рытм лёгкімі ўдарамі кончыкаў пальцаў па стале. Прыпеў можна дапоўніць гучальнымі жэстамі.

Падзяліцеся на тры групы (партыі). Па ўказанні настаўніка-дырыжора выканайце наступны рытм:

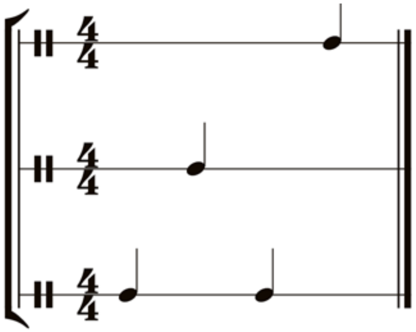

Уявіце самую неверагодную, самую чароўную кветку. Паспрабуйце «пачуць» і праспяваць яе мелодыю.

Правообладатель Пачатковая школа

Балет «Залаты ключык»

(фрагменты)

Музыка А. Хадоскі

Балет напісаны паводле казкі Аляксея Талстога «Залаты ключык, або Прыгоды Бураціна». Галоўныя героі балета — Бураціна, Мальвіна, П’еро, Кот, Ліса, Карабас, Чарапаха.

Танец Бураціна з залатымі

Якія карціны вы ўявілі падчас слухання? Які настрой героя перадае музыка? Ці застаецца ён нязменным на працягу ўсяго нумара? Гучанне якіх інструментаў сімфанічнага аркестра вы пазналі?

Мальвіна

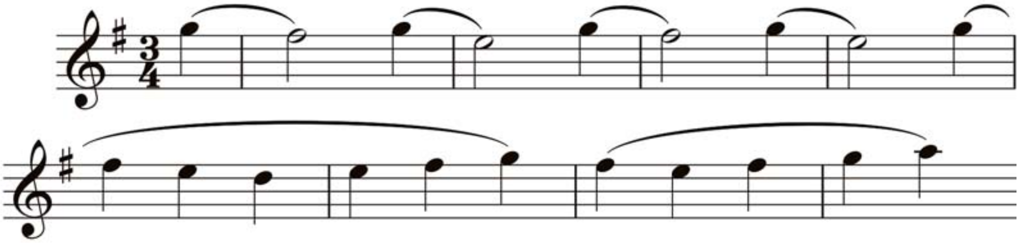

Правообладатель Пачатковая школа

Якой па характары паўстае Мальвіна (капрызлівай, строгай або пяшчотнай)? Ці адрозніваюцца вобразы гераіні ў казцы і ў балеце?

Які танец нагадвае музыка? Якія інструменты аркестра выконваюць сольныя партыі? Чаму, на ваш погляд, кампазітар даручыў выконваць тэму Мальвіны менавіта гэтым інструментам?

Дуэт Ката і Лісы

Дуэт Ката і Лісы кампазітар стварыў на аснове танга. Танга — гэта парны танец з дакладным рытмам. Выконваецца надзвычай эмацыянальна.
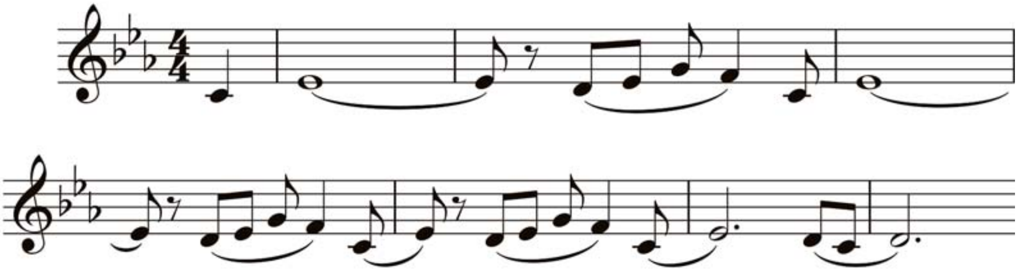
Правообладатель Пачатковая школа

Разгледзьце нотны запіс дуэта. Прыгадайце вядомыя вам назвы нот і працягласцей. Ці можна выканаць гэтую мелодыю на маракасах? А на трохвугольніку? Якія групы інструментаў выконваюць гэтую музыку ў балеце?

Песня таты Карла

Словы Б. Акуджавы *Музыка А. Рыбнікава*

1. Из пахучих завитушек,
стружек и колечек
мне помощником на старость
и на радость вам
скоро-скоро деревянный
выйдет человечек,
будет с кем мне под шарманку
топать по дворам.

2. Вот уже почти готов он —
добрый человечек,
я вложу в него надежду
и одежду дам.
Он спасёт нас от печали,
от нужды излечит,
будет с кем мне под шарманку
топать по дворам.

Пра што апавядаецца ў песні? З якім настроем яе трэба выконваць? Чаму кампазітар

Правообладатель Пачатковая школа

даў у нотах указанне выконваць песню «не спяшаючыся»? Як змяніцца характар музыкі, калі выканаць яе хутка ці вельмі хутка?

Прачытайце вершык.

— Куда спешишь ты, Буратино?
— На день рождения Мальвины.
— А что несёшь в подарок ей?
— Букетик радости своей.

Т. Громава

Якія героі казкі могуць удзельнічаць у дыялогу? Выберыце для выканання дыялогу два інструменты. Дапоўніце чытанне радкоў ігрой на патрэбным інструменце.

Правообладатель Пачатковая школа

МУЗЫЧНАЕ ПАДАРОЖЖА Ў КРАІНУ СІМФОНІЮ

Сімфонія — буйны па памерах і глыбокі па сэнсе твор. Сімфонія складаецца з некалькіх частак, розных па характары. Іх музыка адрозніваецца тэмпам і іншымі сродкамі музычнай выразнасці. Выконвае сімфоніі сімфанічны аркестр.

Сімфонія № 94 «Сюрпрыз»

(фрагмент 2-й часткі)

Музыка Ё. Гайдна

Сваю назву сімфонія атрымала дзякуючы музыцы другой часткі. Гэта частка выконваецца ў павольным тэмпе. Музыка будуецца на простай і выразнай мелодыі дзіцячай песенькі. Але расслабіцца пад яе ў слухачоў не атрымаецца!

Падумайце, чаму твор атрымаў такую назву.

Існуе легенда пра ўзнікненне назвы сімфоніі. Аднойчы кампазітар заўважыў, што публіка на канцэрце заснула. Ён вырашыў абудзіць слухачоў незвычайным чынам. Пасля ціхага гучання струнных інструментаў ён увёў грамавы акорд усяго аркестра, дадаўшы да яго гук літаўраў.

Правообладатель Пачатковая школа

Літаўра — інструмент ударнай групы аркестра.

? З дапамогай ілюстрацыі на с. 72 вызначце, дзе ў аркестры размяшчаюцца літаўры.

? Разгледзьце нотны запіс дзіцячай песенькі, якую Ёзэф Гайдн выкарыстаў у сімфоніі. Выканайце мелодыю па нотах разам з настаўнікам. Два такты спяваеце вы, два такты — настаўнік.
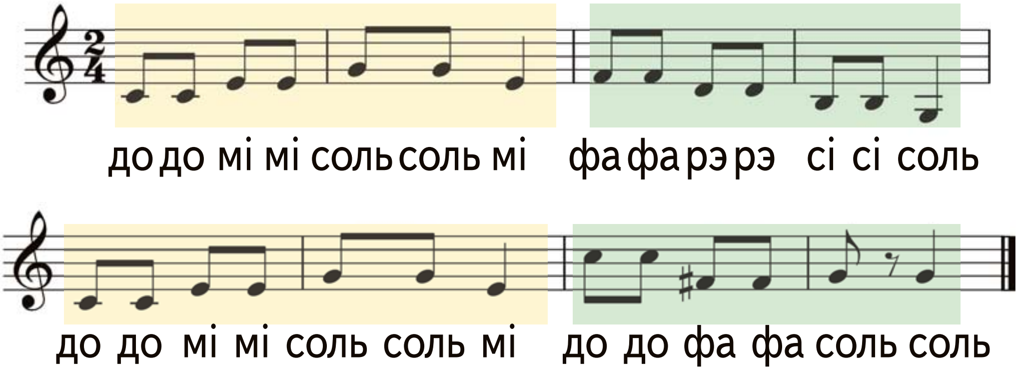
Навучыцеся спяваць мелодыю ціха.

Прыдумайце для выканання апошняга гуку «соль» свой «сюрпрыз».

Правообладатель Пачатковая школа

Сімфонія № 94 «Сюрпрыз»

(фрагмент 4-й часткі)

Музыка Ё. Гайдна

Уявіце сябе дырыжорамі. Дырыжыруйце ўяўным аркестрам падчас гучання апошняй часткі сімфоніі. Паспрабуйце перадаць у сваіх рухах характар музыкі.

Якога музычнага «кіта» вы сустрэлі ў чацвёртай частцы сімфоніі: песню, танец або марш?

Падбярыце словы, якімі можна апісаць характар музыкі. У якім тэмпе (павольным, размераным ці хуткім) выконвае аркестр гэтую частку? Ці адрозніваюцца па тэмпе і характары чацвёртая і другая часткі сімфоніі?

Мы дружим с музыкой

Словы П. Сіняўскага *Музыка Ё. Гайдна*
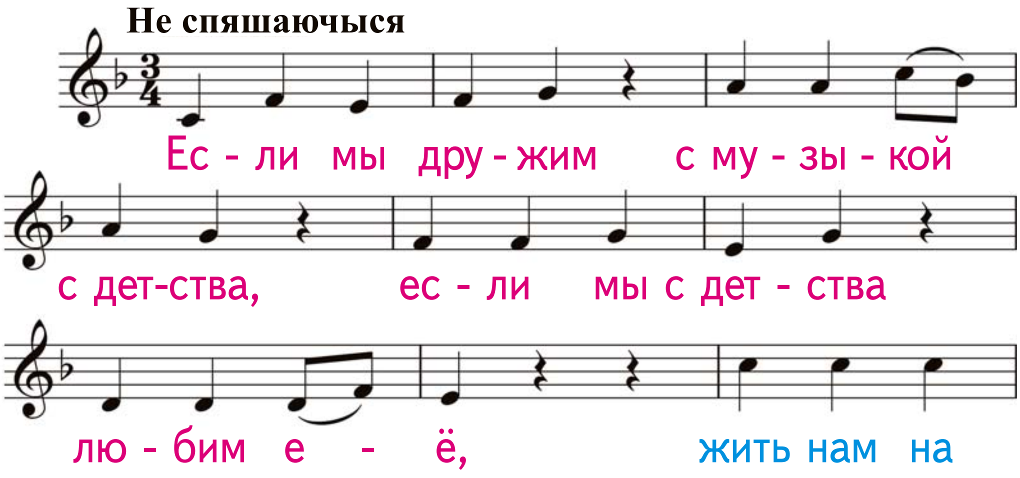
Правообладатель Пачатковая школа
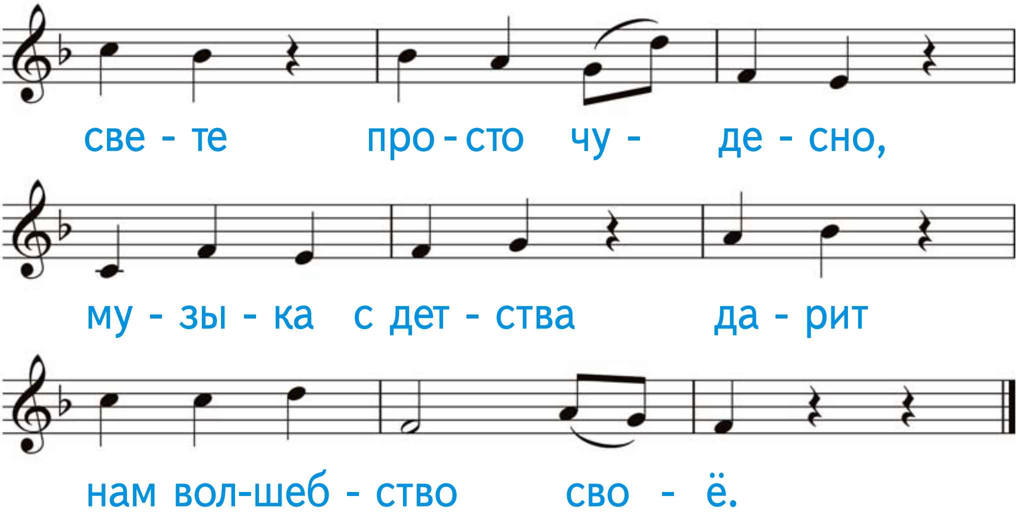
Клас.
Музыка — это замок хрустальный,
музыка — это солнечный луч.

Настаўнік.
Мы открываем нотные тайны,
нам помогает в этом
мудрый скрипичный ключ.

Пра што спяваецца ў песні? Раскажыце, якую ролю адыгрывае музыка ў вашым жыцці, у жыцці вашай сям'і.

Навучыцеся выконваць песню разам з настаўнікам. Першую частку куплета выразна спявайце самі. Другую — слухайце ў выкананні настаўніка.

Падбярыце музычныя інструменты для вылучэння моцнай долі ў мелодыі. Выканайце песню з інструментальным суправаджэннем.

Правообладатель Пачатковая школа

Сімфонія № 1

(фрагмент 1-й часткі)

Музыка В.-А. Моцарта

Вольфганг Амадэй Моцарт — геніяльны кампазітар. Ён напісаў сваю першую сімфонію ў восем гадоў.

У аркестры кожны інструмент выконвае сваю партыю. Усе яны запісаны ў **аркестравай партытуры.** Па ёй працуе дырыжор.
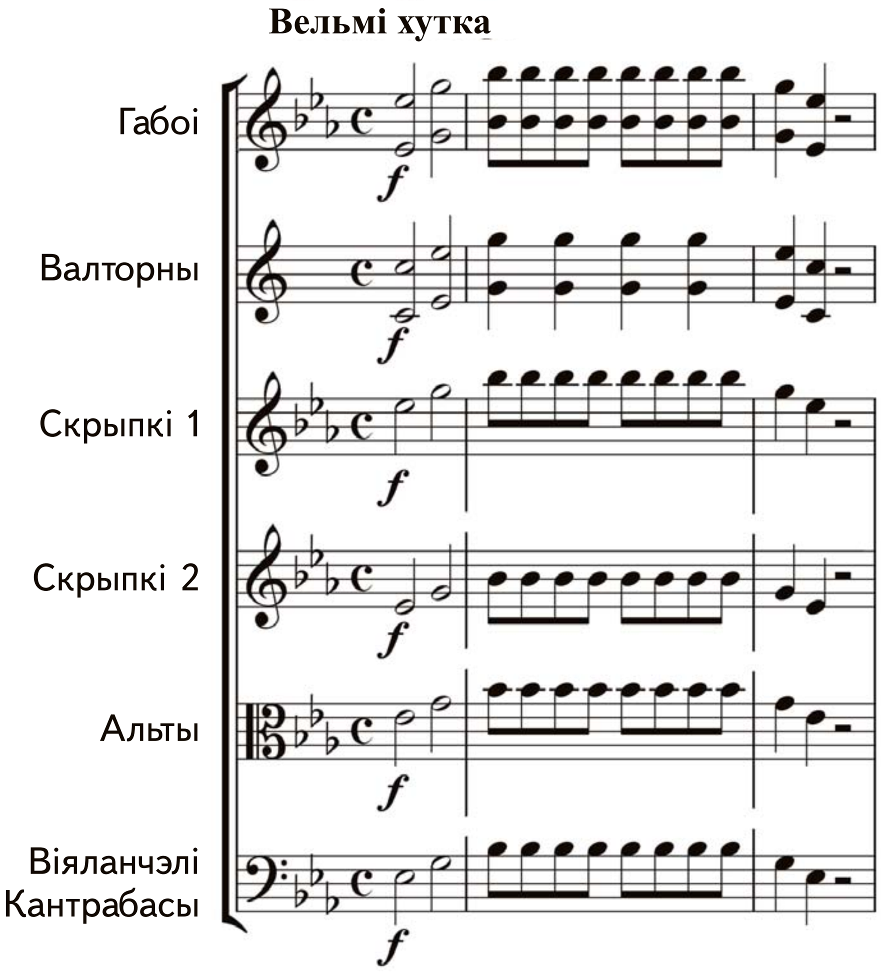
Правообладатель Пачатковая школа

Разгледзьце партытуру сімфоніі. Якія інструменты ўдзельнічаюць у яе выкананні? У якім тэмпе будзе гучаць музыка? З якой дынамікай пачнуць выкананне кожнай партыі музыканты?

Паслухайце фрагмент сімфоніі. Паспрабуйце пачуць гучанне розных інструментаў.

Сімфонія № 40

(фрагмент 1-й часткі)

Музыка В.-А. Моцарта

Паслухайце адну з найбольш знакамітых сімфоній Моцарта. Яе музыка перадае чалавечыя пачуцці. Ужо з першых гукаў мы «чуем» усхваляванасць, трывогу. Мелодыю выконваюць скрыпкі, што надае музыцы асаблівую спеўнасць, мяккасць і цеплыню.

Параўнайце характар музыкі сімфоній № 1 і № 40. Якім колерам вы перадалі б настрой праслуханых фрагментаў?

Помнік В.-А. Моцарту ў Зальцбургу

Правообладатель Пачатковая школа

Акрамя буйных сімфанічных твораў, кампазітары пішуць **сімфаньеты.** Гэта маленькія сімфоніі. Яны ствараюцца для выканання не толькі сімфанічным аркестрам, але і іншымі калектывамі.

Беларускі кампазітар Мікалай Чуркін напісаў сімфаньету для аркестра народных інструментаў. У сваім творы ён выкарыстаў некалькі народных мелодый.

Сімфаньета «Беларускія карцінкі»

(фінал)

Музыка М. Чуркіна

Апішыце музыку. Як змяняецца яе характар? Якія беларускія карцінкі «намалявала» музыка?

Пайшоў Ясь наш на лужок

Беларуская народная песня

У сімфаньеце Мікалая Чуркіна гучыць мелодыя беларускай народнай песні «Пайшоў Ясь наш на лужок». Яна вельмі простая і лёгка запамінаецца. Кожны радок у песні паўтараецца двойчы.

Правообладатель Пачатковая школа

1. Пайшоў Ясь наш на лужок.
   Накасіў атавачкі ён стажок.
2. Пайшоў Ясь наш аддыхаць.
   І сваю Настулечку стаў чакаць.
3. А Настулечка не прыйшла,
   маці дома ёй работачку знайшла.

Развучыце песню і рытмічны акампанемент да яе. Падбярыце для рытмічнай партытуры музычныя інструменты або гучальныя жэсты. Навучыцеся выконваць песню з акампанементам у рухавым тэмпе.

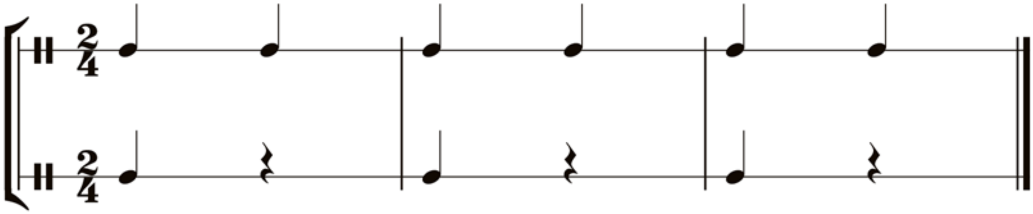

Правообладатель Пачатковая школа

МУЗЫЧНАЕ ПАДАРОЖЖА Ў КРАІНУ КАНЦЭРТ

Слова **«канцэрт»** мае некалькі значэнняў. Канцэртам называюць публічнае выкананне музычных твораў. А яшчэ канцэрт — гэта буйны музычны твор, у выкананні якога ўдзельнічаюць саліст і аркестр. Яны нібыта спаборнічаюць. Майстэрскай ігры саліста супрацьстаіць маляўнічае гучанне аркестра.

Канцэрт для флейты з аркестрам «Шчыгляня»

(1-я частка)

Музыка А. Вівальдзі

Гучанне якіх інструментаў вы пазналі? Падумайце, чаму ў гэтага твора такая назва.

Да якой групы інструментаў належыць флейта? Апішыце яе тэмбр. Прыгадайце, у якіх творах вы ўжо чулі сола флейты.

Ручай

Пераклад з грузінскай А. Гурына

Музыка М. Парцхаладзэ
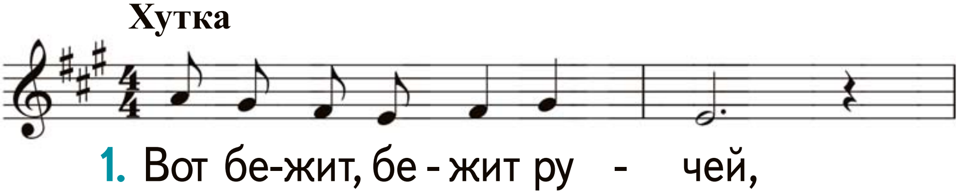
Правообладатель Пачатковая школа
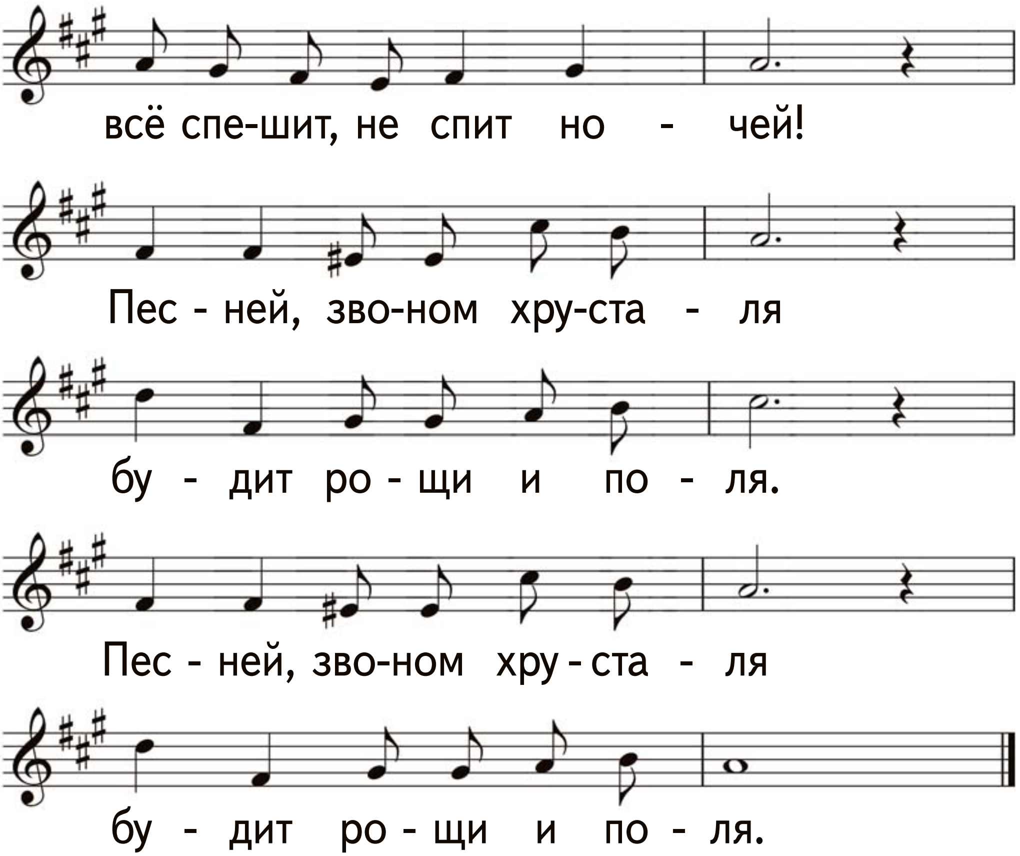
2. Шумно радуясь весне,
он спешит к морской волне.
Все, наверно, потому
уступают путь ему. } *2 разы*

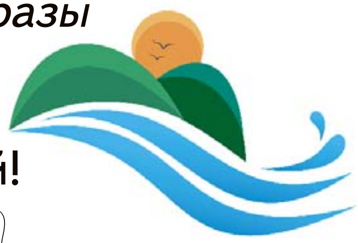

3. Всё бежит, бежит ручей,
всё спешит, не спит ночей!
Песней, звоном хрусталя
будит рощи и поля. } *2 разы*

? Развучыце песню. Імкніцеся да лёгкасці ў яе выкананні.

Правообладатель Пачатковая школа

Раніца вясною

Ціха ў полі, ціха ў лесе,
ані шэпне вецярок,
толькі дзесь у паднябессі
льецца звонкі галасок.

Як бы срэбраны званочак,
роніць ўніз за трэлем трэль,
аж заслухаўся гаёчак,
не парушыцца і ель.

Тонкіх хмарак валаконцы
сталі хараша ў радок,
як бы ўюць яны для сонца
з тых валоканцаў вянок.

Ціха ў полі, ціха ў лесе,
чуць балбоча ручаёк,
а высока ў паднябессі
льецца звонкі галасок.

Я. Колас

В. Бялыніцкі-Біруля.
«Вясновы пейзаж»

? Калі б вы былі кампазітарамі, якую музыку стварылі б да гэтага верша? Апішыце яе характар, тэмп, дынаміку. Якія інструменты ўдзельнічалі б у выкананні вашага твора?

Правообладатель Пачатковая школа

Кампазітары ствараюць канцэрты і для аркестра народных інструментаў. Іншы раз канцэрты пішуць для двух ці трох сольных інструментаў. Сольныя партыі ў канцэрце даручаюць выконваць вельмі прафесійным музыкантам. Пра іх кажуць — *віртуозы*.

Канцэрт для дуэта цымбал з аркестрам

(1-я частка)

Музыка Д. Камінскага

Які настрой перадае музыка? Якія інструменты саліруюць у аркестры? Апішыце іх гучанне.

Цымбалы — незаменныя ўдзельнікі аркестра беларускіх народных інструментаў. Празрысты і звонкі гук гэтага інструмента надае гучанню аркестра асаблівую чароўнасць.

Цымбалы — гэта струнны інструмент. Іграюць на ім з дапамогай спецыяльных бразготак.

Цымбалы

Бразготкі

Правообладатель Пачатковая школа

Выканаўцаў на цымбалах называюць цымбалістамі.

Мелодыю якой знаёмай песні вы пачулі ў канцэрце Дзмітрыя Камінскага?

Прыгадайце беларускую народную песню «Саўка ды Грышка». Развучыце рытмічнае суправаджэнне да яе. Падбярыце для выканання акампанементу музычныя інструменты.

Саўка ды Грышка

Беларуская народная песня
(з рытмічным суправаджэннем)
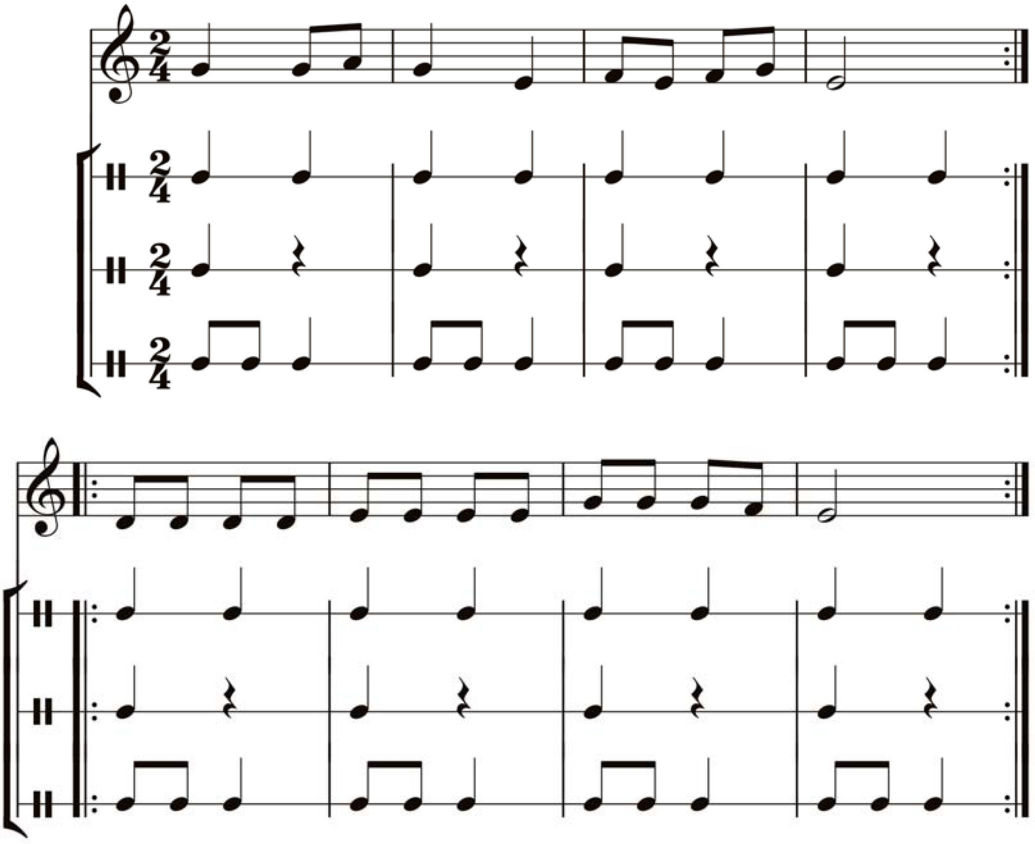
Правообладатель Пачатковая школа

Паглядзіце канцэртныя выступленні юных музыкантаў, напрыклад піяністаў або скрыпачоў. Падзяліцеся сваімі ўражаннямі ад прагляду.

Музыку для скрыпкі запісваюць на адным нотным стане:
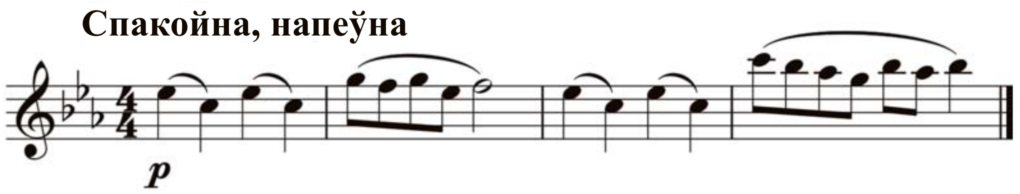
А музыку для фартэпіяна запісваюць на двух нотных станах:

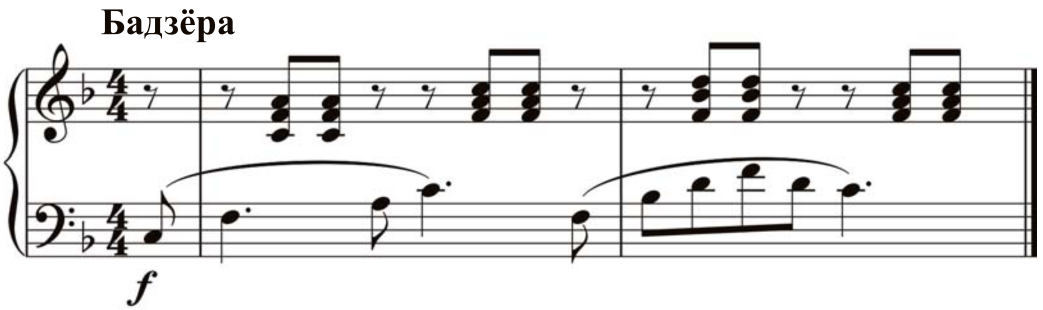

Як вы думаеце чаму?

Разгледзьце рытмічны запіс. Паспрабуйце выканаць рытм ударамі далоняў па стале.

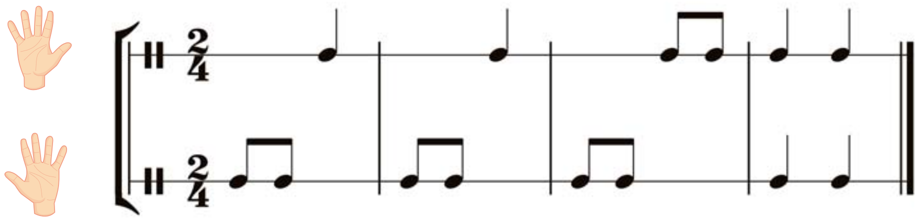

Правообладатель Пачатковая школа

ЯК СЯБРУЮЦЬ З МУЗЫКАЙ ІНШЫЯ ВІДЫ МАСТАЦТВА

Вы ўжо здагадаліся, што паводле аднаго сюжэта могуць быць створаны песня, танец, марш ці нават цэлыя спектаклі: опера, балет. Расказаць гісторыю могуць апавядальнік і інструменты сімфанічнага аркестра, як у сімфанічнай казцы Сяргея Пракоф’ева «Пеця і воўк».

Уявіце сябе кампазітарамі! Які музычны твор вы напісалі б паводле казкі Ханса Крысціяна Андэрсена «Дзюймовачка»?

?

опера

балет

сімфанічная казка

Складзіце план будучага твора. Вырашыце, якія героі будуць галоўнымі ў вашай музычнай гісторыі. Памятайце, што ў спектаклі могуць удзельнічаць не ўсе персанажы казкі. Могуць з’яўляцца і новыя героі.

Правообладатель Пачатковая школа

Дзюймовачка

Жанчына

Жук

Жаба

Палявая мыш

Крот

Ластаўка

Эльф

Які характар будзе ў кожнага персанажа? Якімі сродкамі выразнасці музыка перадасць гэты характар? Якую ролю ў гэтым адыграюць тэмбры інструментаў сімфанічнага аркестра? Ці будуць у вашым творы нумары маршавага характару?

Правообладатель Пачатковая школа

Як будуць узаемадзейнічаць героі вашага твора? Прадумайце сольныя і ансамблевыя нумары.

Раскажыце, якой сцэнай скончыцца ваша казка.

Правообладатель Пачатковая школа

Вожык

Словы В. Лукшы *Музыка А. Чыркуна*
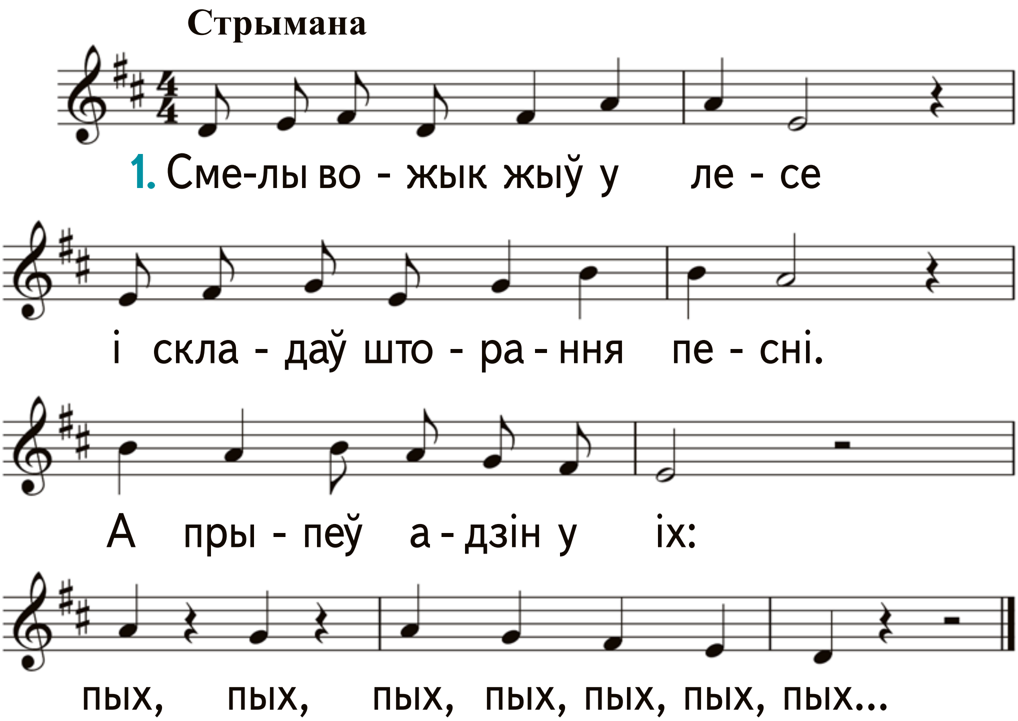
2. Не баюся я лісіцы,
не баюся я хітрыцы.
Востры зрок і тонкі слых.
Пых, пых, пых, пых, пых, пых, пых...

3. Ні ваўка і ні мядзведзя.
Што мне гэтыя суседзі?!
Ў норку — шась, смяюся з іх.
Пых, пых, пых, пых, пых, пых, пых...

Правообладатель Пачатковая школа

Як вы думаеце, чаму кампазітар пазначыў, што песню трэба выконваць стрымана? Якім нумарам магла б стаць гэтая песня ў оперным спектаклі? Пра што мог быць гэты спектакль?

Развучыце песню і рытмічнае суправаджэнне да яе. Колькі партый у рытмічным акампанеменце? Якія гучальныя жэсты або інструменты падыдуць да кожнай партыі?

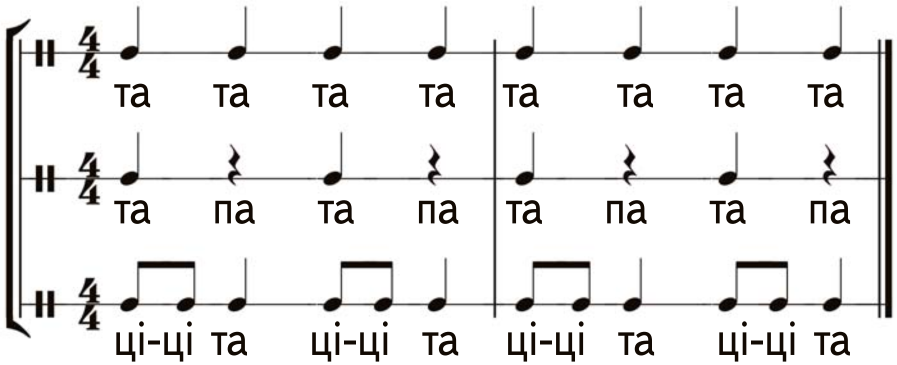

Выканайце песню з рытмічным суправаджэннем.

У музычных спектаклях важную працу выконваюць мастакі. Гэта дэкаратары, касцюмеры, мастакі па асвятленні. Дзякуючы сяброўству музыкі і жывапісу спектаклі атрымліваюцца маляўнічымі і надоўга запамінаюцца гледачам.

Правообладатель Пачатковая школа

Вальс. Поўнач

(з балета «Папялушка»)

Музыка С. Пракоф'ева

Уважліва паслухайце музыку. Які танец выконваюць Папялушка і Прынц? Як музыка паведамляе пра набліжэнне поўначы?

Прыгадайце, якія падзеі павінны адбыцца ў казцы, калі гадзіннік адлічыць 12 гадзін?

Уявіце, што вы дэкаратары спектакля. Раскажыце, як вы ўпрыгожыце сцэну. Якім вы пакажаце палац? Дзе змесціце гадзіннік? Ці спатрэбіцца вам карта?

Марш Чарнамора

(з оперы «Руслан і Людміла»)

Музыка М. Глінкі

Опера Міхаіла Глінкі напісана паводле казкі Аляксандра Пушкіна «Руслан і Людміла».

Правообладатель Пачатковая школа

Злы чараўнік Чарнамор выкраў Людмілу і схаваў у сваім замку. Ён хоча спадабацца дзяўчыне. Апрануўшы багатае адзенне, у суправаджэнні слу́жак (ара́паў) ён ідзе да Людмілы.

Прачытайце, як гэта шэсце апісаў паэт.

Безмолвно, гордо выступая,
нагими саблями сверкая,
арапов длинный ряд идёт
попарно, чинно,
сколь возможно,
и на подушках осторожно
седую бо́роду несёт;
и входит с важностью за нею,
подъяв величественно шею,
горбатый карлик из дверей.
Его-то голове обритой,
высоким колпаком покрытой,
принадлежала борода.

А. Пушкін

Апішыце характар музыкі марша. Як музыка адлюстроўвае злога карліка? Што надае ёй казачны характар?

Уявіце сябе касцюмерамі. Намалюйце касцюм Чарнамора.

Правообладатель Пачатковая школа

Акварыум

(з сюіты «Карнавал жывёл»)

Музыка К. Сен-Санса

У выкананні гэтага музычнага твора ўдзельнічае вельмі рэдкі інструмент — **шкляны гармонік.**

Апішыце гук гэтага інструмента. Як вы думаеце, чаму музыка п’есы «Акварыум» часта выкарыстоўваецца ў кіно? У чым сакрэт яе папулярнасці?

Музыка з’яўляецца важнай часткай мультфільмаў. Дзякуючы ёй гісторыі робяцца яшчэ больш захаплялньымі. У музыцы мультфільмаў мы можам сустрэць усіх трох «кітоў».

Правообладатель Пачатковая школа

Музыка з мультфільма «Вандроўны замак»

Музыка Д. Хісаісі

«Вандроўны замак» — японскі мультфільм. Гэта казка пра чароўную сілу кахання.

Паслухайце музыку, якая неаднаразова гучыць у гэтым мультфільме. Апішыце яе характар. Якога «кіта» вы пазналі ў гучанні мелодыі і акампанементу?

«Ничего на свете лучше нету»

(з мультфільма «Брэменскія музыкі»)

Словы Ю. Энціна *Музыка Г. Гладкова*

1. Ничего на свете лучше нету,
чем бродить друзьям по белу свету.
Тем, кто дружен, не страшны тревоги.
Нам любые до́роги доро́ги,
нам любые дороги дороги!

Правообладатель Пачатковая школа

2. Мы своё призванье не забудем:
смех и радость мы приносим людям.
Нам дворцов заманчивые своды
не заменят никогда свободы,
не заменят никогда свободы.

3. Наш ковёр — цветочная поляна.
Наши стены — сосны-великаны.
Наша крыша — небо голубое.
Наше счастье — жить такой судьбою,
наше счастье — жить такой судьбою!

Выканайце песню. З якім настроем яна спяваецца? Апішыце музычную мову песні: мелодыю, рытм, тэмп, дынаміку.

«Ох, рано встаёт охрана»

(з мультфільма «Брэменскія музыкі»)

Словы Ю. Энціна *Музыка Г. Гладкова*

Почётна и завидна наша роль!
Не может без охранников король.
Когда идём, дрожит кругом земля.
Всегда мы подле, подле короля.
Ох, рано встаёт охрана!

Якія два «кіты» сустрэліся ў песні? Растлумачце свой адказ.

Прыгадайце любімыя песні з мультфільмаў. Выканайце іх.

Правообладатель Пачатковая школа

КУДЫ ПРЫВЯЛІ НАС ПЕСНЯ, ТАНЕЦ, МАРШ

Песня, танец і марш — аснова ўсёй музыкі. Трох «кітоў» адразу мы сустракаем у буйных музычных творах — оперы, балеце, сімфоніі, канцэрце.

Сімфанічная карціна «Тры цуды»

(з оперы «Казка пра цара Салтана»)

Музыка М. Рымскага-Корсакава

Рускі кампазітар Мікалай Рымскі-Корсакаў стварaў дзіўныя вобразы. Важную ролю ў яго операх адыгрываюць сімфанічныя эпізоды, якія выконвае аркестр. Сімфанічныя эпізоды дапаўняюць і ўпрыгожваюць оперныя спектаклі.

Опера «Казка пра цара Салтана» напісана паводле твора Аляксандра Пушкіна.

«Тры цуды» — вялікая маляўнічая карціна ў оперы. Пра з'яўленне кожнага новага цуду абвяшчае гучанне медных духавых інструментаў.

Першы цуд

Ель растёт перед дворцом,
а под ней хрустальный дом;
белка там живёт ручная,
да затейница какая!

Правообладатель Пачатковая школа

Белка песенки поёт
да орешки всё грызёт.
А орешки не простые,
всё скорлупки золотые.
Ядра — чистый изумруд;
слуги белку стерегут.
Кучки равные кладёт
и с присвисточкой поёт
при честном, при всём народе:
«Во саду ли, в огороде».

Не вельмі хутка
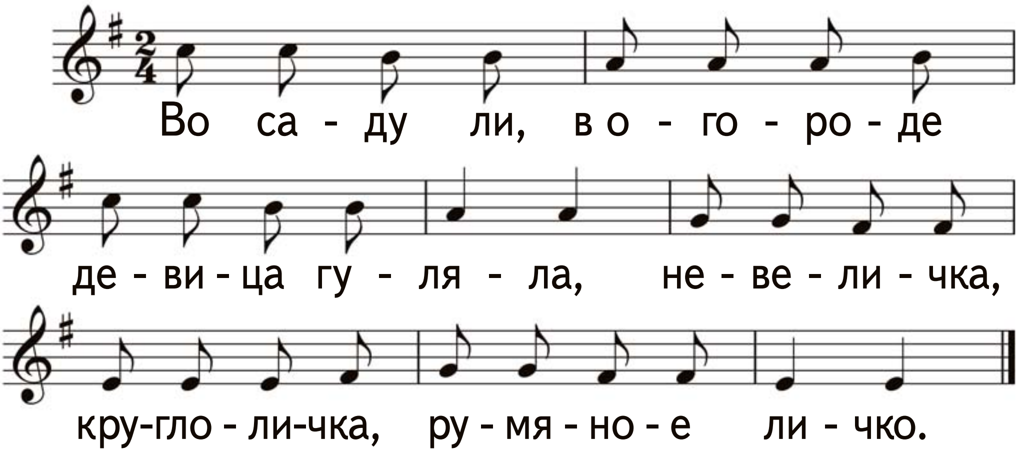
Правообладатель Пачатковая школа

? У «Першым цудзе» гучыць мелодыя рускай народнай песні «Во саду ли, в огороде». Які інструмент яе выконвае? Як вы думаеце, чаму кампазітар даручыў выкананне менавіта гэтаму інструменту?

Другі цуд

Море вздуется бурливо,
закипит, подымет вой,
хлынет нá берег пустой,
разольётся в шумном беге,
и очутятся на бреге,
в чешуе, как жар горя,
тридцать три богатыря,
все красавцы удалые,
великаны молодые,
все равны как на подбор,
с ними дядька Черномор.

Правообладатель Пачатковая школа

Які музычны «кіт» дапамагае «намаляваць» шэсце марскіх віцязяў? Як аркестр перадае шум бурлівага мора?

Трэці цуд

За́ морем царевна есть,
что не можно глаз отвесть:
днём свет божий затмевает,
ночью землю освещает,
месяц под косой блестит,
а во лбу звезда горит.
А сама-то величава,
выступает, будто па́ва;
а как речь-то говорит,
словно реченька журчит.
Молвить можно справедливо,
это диво, так уж диво!

Перадайце характар музыкі «Трэцяга цуду» з дапамогай выразных рухаў. Якія рухі вы выкарыстаеце: задорныя і вясёлыя або няспешныя і плаўныя?

Якія інструменты аркестра дапамагаюць стварыць вобраз царэўны?

Правообладатель Пачатковая школа

У карціне «Царэўна-Лебедзь» мастак Міхаіл Урубель перадаў момант самога чараўніцтва — ператварэнне птушкі ў царэўну.

Пэндзлю мастака належыць не толькі карціна «Царэўна-Лебедзь». Ён стварыў дзіўныя дэкарацыі да оперы і эскізы касцюмаў.

М. Урубель. «Царэўна-Лебедзь»

Правообладатель Пачатковая школа

Прыгадайце, да якіх буйных музычных твораў прывялі нас песня, танец, марш.

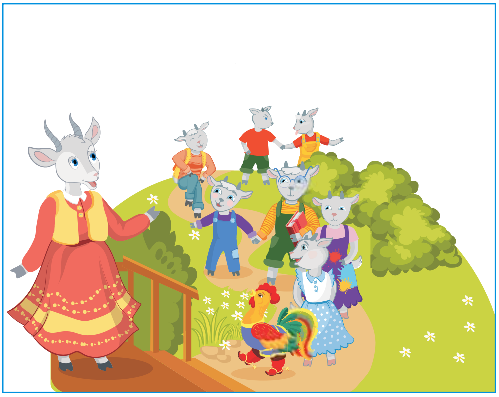

Правообладатель Пачатковая школа

АБАГУЛЬНЯЮЧЫ ЎРОК ПА ТЭМЕ «ПАДАРОЖЖА Ў МУЗЫЧНЫЯ КРАІНЫ — ОПЕРУ, БАЛЕТ, СІМФОНІЮ, КАНЦЭРТ»

1. Што вы ведаеце пра оперу? Хто ўдзельнічае ў выкананні оперы? Як называецца оперны нумар, які выконвае саліст? Прывядзіце прыклады вядомых вам опер і оперных нумароў.

2. Што такое балет? Чым падобны і чым адрозніваюцца балет і опера? Пералічыце вядомыя вам балеты і балетныя нумары.

3. У якіх двух асноўных значэннях ужываецца слова «канцэрт»? Назавіце кампазітараў, якія стваралі канцэрты для аркестра і сольных інструментаў.

4. Ці згодны вы з меркаваннем, што сольную партыю ў канцэрце можа выконваць любы інструмент? Дакажыце свой пункт погляду.

5. Што такое сімфонія і сімфаньета? Прыгадайце, з якіх асноўных груп інструментаў складаецца сімфанічны аркестр. Які інструмент з’яўляецца абавязковым удзельнікам аркестра беларускіх народных інструментаў?

Правообладатель Пачатковая школа

6. Што такое аркестравая партытура? Чыя праца ў аркестры немагчыма без апоры на партытуру?

7. У якім буйным музычным творы песня спяваецца, танец танцуецца, а марш маршыруецца?

8. Якія правілы паводзін трэба памятаць, калі знаходзішся ў тэатры?

9. На ўроках вы пазнаёміліся з рознымі музычнымі творамі. Якія з іх вам запомніліся больш за ўсё?

10. Якія музычныя творы сталі для вас любімымі?

Да новых сустрэч з музыкай!

Правообладатель Пачатковая школа

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Антология советской детской песни : песни для детей дошк. возраста. — Вып. 1 / сост. Л. Жарова, Л. Тихеева. — М. : Музыка, 1986. — 160 с.
2. Бетховен, Л. Песни для детей и юношества [Ноты] / Л. Бетховен ; сост. М. Андреева. — М. : Музыка, 1979. — 23 с.
3. Бракало, Н. И. Музыка : учеб. пособие для 2-го кл. учреждений общ. сред. образования с рус. яз. обучения : для работы в кл. / Н. И. Бракало, А. Б. Коженевская, В. А. Мистюк. — Минск : Адукацыя і выхаванне, 2012. — 148 с. : ил.
4. Весёлая карусель : песни из мультфильмов, телеспектаклей и радиопередач для детей. — Вып. 4. — М. : Музыка, 1981. — 24 с.
5. В стране чудес : песни из дет. телевиз. фильмов / сост. Л. Черницкая. — М. : Музыка, 1979. — 44 с.
6. Гуляева, Е. Г. Музыка : 1–4-й кл. : пример. календар.-темат. планирование : пособие для учителей учреждений общ. сред. образования / Е. Г. Гуляева, В. В. Ковалив, М. Б. Горбунова. — Минск : НИО : Аверсэв, 2018. — 93 с. — (Библиотека учителя).
7. Жабко, Я. Г. Усе поры года я вельмі чакаю : дапам. для педагогаў і муз. кіраўн. дашк. устаноў / Я. Г. Жабко. — Мінск : Выд. У. М. Скакун, 1999. — 144 с.
8. Ковалив, В. В. Бесконечные песенки / В. В. Ковалив. — Минск : Четыре четверти, 2005. — 64 с.
9. Ковалив, В. В. Где живёт музыка : пособие для учителей учреждений общ. сред. образования с белорус. и рус. яз. обучения : с электрон. приложением / В. В. Ковалив. — Минск : Пачатковая школа, 2018. — 40 с. + 1 электрон. опт. диск (CD).
10. Ковалив, В. В. Музыка : 1–3-й кл. : дидакт. и диагност. материалы : пособие для учителей учреждений общ. сред. образования с белорус. и рус. яз. обучения / В. В. Ковалив, М. Б. Горбунова. — Минск : Пачатковая школа, 2018. — 64 с. : ил. — (Компетентностный подход).
11. Ковалив, В. В. Музыка : рабочая тетрадь : 2-й кл. : пособие для учреждений общ. сред. образования с рус. яз. обучения / В. В. Ковалив, А. Ю. Ковалив. — Минск : Пачатковая школа, 2018. — 40 с.

Правообладатель Пачатковая школа

12. Коваль, М. Волк и семеро козлят : дет. опера в 3 действиях ; либретто Е. Манучаровой / М. Коваль. — М. : НКП РСФСР, Центр. дом худож. воспитания детей, 1939. — 114 с.
13. Композитор Олег Ходоско [Электрон. ресурс]. — Режим доступа: https://vk.com/club108189147. — Дата доступа: 25.04.2019.
14. Красев, М. Петушок. Теремок. Муха-Цокотуха. Тим и Том : оперы-игры для детей мл. возраста / М. Красев. — М. : Музыка, 1970. — 98 с.
15. Металлиди, Ж. Сольфеджио : Мы играем, сочиняем и поём : учеб. пособие для 1-го кл. ДМШ : / Ж. Металлиди, А. Перцовская. — СПб. : Композитор, 2002. — 96 с.
16. Музыка : нот. хрест. : 2-й кл. : пособие для учителей учреждений общ. сред. образования с белорус. и рус. яз. обучения / сост. Н. И. Бракало, А. Б. Коженевская, В. А. Мистюк ; пер. с белорус. Т. В. Даниловой. — Минск : Адукацыя і выхаванне, 2012. — 148 с. : ил.
17. Музыкальный энциклопедический словарь / гл. ред. Г. В. Келдыш. — М. : Совет. энцикл., 1990. — 672 с. : ил.
18. Песенник 1981 [Ноты] : песенник для малышей / сост. Н. Вавилова. — М. : Музыка, 1981. — 24 с.
19. Песенный калейдоскоп : учеб.-метод. пособие / сост. С. М. Пацкевич. — Минск : БГПУ, 2006. — 83 с.
20. Праздник в школе : песни в сопровожд. баяна или аккордеона / сост., перелож. И. Зикса. — М. : Совет. композитор, 1998. — Вып. 1. — 64 с.
21. Улыбка : популяр. песни из дет. мультфильмов и телефильмов / перелож. для фп. Ю. Комалькова. — Вып. 2 / сост. Н. Матвеева. — М. : Совет. композитор, 1988. — 48 с. — (Библиотека пианиста-любителя).
22. Чайковский, П. Детский альбом / П. Чайковский, В. Лунин. — М. : Скорпион, 1994. — 136 с.
23. Чебурашка : песни и музыка из мультфильмов для малышей. — Вып. 2 / сост Е. Ботяров. — 1980. — 64 с.
24. Шорыгина, Т. Познавательные сказки : беседы с детьми о Земле и её жителях / Т. Шорыгина. — М. : Сфера, 2018. — 80 с.

Правообладатель Пачатковая школа

ЗМЕСТ

СРОДКІ МУЗЫЧНАЙ ВЫРАЗНАСЦІ

Як кампазітары, выканаўцы і слухачы разумеюць адзін аднаго 4

«Сумны сабака», «Крот-працаўнік», «У кузні», «Вятрак». *Музыка А. Безенсон* 5

Явар і каліна. *Словы Я. Купалы, музыка Ю. Семянякі* 6

Гусанькі. *Словы С. Шушкевіча, музыка В. Каваліва* 7

Мелодыя — каралева музыкі 8

Мелодыя. *Музыка Я. Глебава* 8

Карункі асеннія. *Словы і музыка Я. Жабко* 11

До, рэ, мі, фа, соль. *Словы З. Пятрова, музыка А. Астроўскага* 14

Вальс. *Музыка Я. Догі* 15

Рытм — залаты ключык музыкі 16

Бульба. *Беларускі народны танец* 18

На арэлях. *Музыка Ф. Рыбіцкага* 18

«Взял волынку наш сосед». *Эстонская народная песня* 19

Лявоніха. *Беларускі народны танец* 22

Вальс снежных камякоў (з балета «Шчаўкунок»). *Музыка П. Чайкоўскага* 22

Правообладатель Пачатковая школа

«Во поле берёза стояла». *Руская народная карагодная*..22
Лезгінка. *Каўказскі народны танец*....................22
Кракадзіл і Чабурашка. *Словы і музыка І. Арсеева*..23

Тэмп у жыцці і ў музыцы................................. 24

Драўляны конік. *Музыка Б. Дварыёнаса*........... 27
Каралеўскі марш ільвоў (з сюіты «Карнавал жывёл»). *Музыка К. Сен-Санса*........................ 27
Карусель. *Словы І. Рахілы, музыка Д. Кабалеўскага*... 28
Спадарожная песня. *Словы Н. Кукальніка, музыка М. Глінкі*... 29
Кастрычнік. Асенняя песня (з цыкла «Поры года»). *Музыка П. Чайкоўскага*......................... 30
Ліістапад. На тройцы (з цыкла «Поры года»). *Музыка П. Чайкоўскага*................................... 30
Венгерскі танец № 5. *Музыка І. Брамса*...........31
Вясёлыя падарожнікі. *Словы С. Міхалкова, музыка М. Старакадомскага*............................. 32

Лад — гармонія, парадак паміж гукамі........... 34

Раніца ў лесе. *Музыка В. Салманава*................ 36
Вечар. *Музыка В. Салманава*............................ 36
«Мама моя милая». *Словы С. Сардэчнай, музыка В. Каваліва*... 37
Ляцелі гусёлкі. *Беларуская народная песня*..... 38

Правообладатель Пачатковая школа

Саўка ды Грышка. *Беларуская народная песня* 39
Вясёлая. Сумная. *Музыка Л. Бетховена* 40
Перапёлачка. *Беларуская народная песня* 40
Вавёрачкі. *Словы Л. Някрасавай, музыка З. Левінай* 41

Сіла гуку (дынамічныя адценні) **42**
Бура. *Д. Хармс* 43
Вечар. *Ф. Цютчаў* 43
Гульня ў словы. *Словы А. Барто, музыка Д. Кабалеўскага* 44
Ціха-гучна. *Словы і музыка І. Арсеева* 45
Музычнае рэха. *Словы і музыка М. Андрэевай* 46
Рэха ў гарах. *Музыка С. Майкапара* 46
У пячоры горнага караля. *Музыка Э. Грыга* 47
Полюшка. *Словы В. Гусева, музыка Л. Кніпера* 48
Начавала ночка. *Словы У. Мазго, музыка В. Каваліва* 49

Рэгістр — краіна гукаў: высокіх, сярэдніх і нізкіх **50**
«Кто нам сейчас споёт?» *Словы і музыка В. Каваліва* 51
Мядзведзь. *Музыка У. Рэбікава* 52
Шэсце конікаў. *Музыка С. Пракоф'ева* 52

Правообладатель Пачатковая школа

Матылёк. *Музыка С. Майкапара* 53
Зайчык дражніць медзведзяня.
Музыка Д. Кабалеўскага 53
Маё сонца. *Словы Д. Капура,*
музыка Э. Капуа 54
«Растворил я окно». *Словы К. Раманава,*
музыка П. Чайкоўскага 54
Песня пра блыху. *Словы І. Гётэ (пераклад*
А. Стругаўшчыкова), музыка М. Мусаргскага 54
Сурок. *Словы І. Гётэ (пераклад С. Спаскага),*
музыка Л. Бетховена 55
Салавей. *Словы А. Дэльвіга,*
музыка А. Аляб'ева 56
Серэнада. *Словы Л. Рэльштаба*
(пераклад М. Агарова), музыка Ф. Шуберта 56
Глыбокая рака. *Афраамерыканская песня* 56
Малінаўка. *Словы Г. Бюргера,*
музыка Л. Бетховена 57

Тэмбр — афарбоўка музычных галасоў 58
Палёт чмяля (з оперы «Казка пра цара
Салтана»). *Музыка М. Рымскага-Корсакава* 58
Музыканты. *Словы Э. Агняцвет,*
музыка А. Рамізоўскай 59
Сімфанічная казка «Пеця і воўк».
Музыка С. Пракоф'ева 60
Вясковыя музыкі. *Музыка В. Помазава* 62
Ваенны марш. *Музыка Г. Свірыдава* 63

Правообладатель Пачатковая школа

Каляда, Каляда, дай, баба, пірага.
Беларуская народная песня 64
Ёлка-вясёлка. *Словы М. Чарняўскага,*
музыка В. Каваліва... 65

Абагульняючы ўрок па тэме
«Сродкі музычнай выразнасці»........................ 66

ПАДАРОЖЖА Ў МУЗЫЧНЫЯ КРАІНЫ — ОПЕРУ, БАЛЕТ, СІМФОНІЮ, КАНЦЭРТ

Песня, танец, марш запрашаюць у падарожжа....68
Марш драўляных салдацікаў (з «Дзіцячага
альбома»). *Музыка П. Чайкоўскага* 68
Танец першай сняжынкі (з сюіты
«Поры года»). *Музыка В. Карэтнікава* 69
Мядзведзеў сон. *Словы В. Жуковіча,*
музыка Э. Зарыцкага... 70

Інструменты сімфанічнага аркестра................. 72
Сімфонія № 2 «Акіян» (фрагмент 1-й часткі).
Музыка А. Рубінштэйна 73
Песня пра дырыжора. *Словы*
і музыка В. Каваліва 74
Люты. Масленіца (з цыкла «Поры года»).
Музыка П. Чайкоўскага..................................... 75
Полька «Трык-трак», «Піцыката-полька».
Музыка І. Штрауса.. 76

Правообладатель Пачатковая школа

Тэма чароўных ператварэнняў (з серыі фільмаў пра Гары Потара). *Музыка Д. Уільямса*...............78

Музычнае падарожжа ў краіну Оперу.............. **80**

Опера «Чароўная флейта» (фрагменты). *Музыка В.-А. Моцарта*....................................81

Арыя Царыцы ночы.......................................81

Дуэт Папагена і Папагены 82

Хор «Откуда приятный и нежный тот звон...» 83

Опера «Муха-Цакатуха» (фрагменты). *Словы К. Чукоўскага, музыка М. Красева*......... 84

Песенька Мухі («Я Муха-Цокотуха...»)........... 84

Прылёт і песня Матылька 84

Хор гасцей... 85

Песня Павука 85

Песенька Мухі («Дорогие гости, помогите!..») 86

Песенька Камара.. 86

Заключны хор.. 87

Опера «Воўк і сямёра казлянят» (фрагменты). *Словы Я. Манучаравай, музыка М. Каваля*...................................... 88

Песенька вясёлых казлянят.......................... 90

Песня Ваўка.. 92

Галашэнні Казы 92

Сустрэча мамы Казы з казлянятамі і Пеўнем... 93

Правообладатель Пачатковая школа

Сонечны капеж. *Слову І. Вахрушавай, музыка С. Сасніна* 94

Музычнае падарожжа ў краіну Балет **96**

Балет «Шчаўкунок» (фрагменты). *Музыка П. Чайкоўскага* 97

Марш 98

Танец Феі Дражэ 98

Вальс кветак 99

Сняжынка-балерынка. *Т. Шарыгіна* 99

Балет «Маленькі прынц» (фрагменты). *Музыка Я. Глебава* 100

Танец баабабаў 100

Адажыа Маленькага прынца і Ружы 101

Песня пра чароўную кветку. *Словы М. Пляцкоўскага, музыка Ю. Чычкова* 102

Балет «Залаты ключык» (фрагменты). *Музыка А. Хадоскі* 104

Танец Бураціна з залатымі 104

Мальвіна 104

Дуэт Ката і Лісы 105

Песня таты Карла. *Словы Б. Акуджавы, музыка А. Рыбнікава* 106

Музычнае падарожжа ў краіну Сімфонію **108**

Сімфонія № 94 «Сюрпрыз» (фрагмент 2-й часткі). *Музыка Ё. Гайдна* 108

Правообладатель Пачатковая школа

Сімфонія № 94 «Сюрпрыз» (фрагмент 4-й часткі). *Музыка Ё. Гайдна* 110
«Мы дружим с музыкой». *Словы П. Сіняўскага, музыка Ё. Гайдна* 110
Сімфонія № 1 (фрагмент 1-й часткі). *Музыка В.-А. Моцарта*................................. 112
Сімфонія № 40 (фрагмент 1-й часткі). *Музыка В.-А. Моцарта*................................. 113
Сімфаньета «Беларускія карцінкі» (фінал). *Музыка М. Чуркіна* 114
Пайшоў Ясь наш на лужок. *Беларуская народная песня* 114

Музычнае падарожжа ў краіну Канцэрт......... 116

Канцэрт для флейты з аркестрам «Шчыгляня» (1-я частка). *Музыка А. Вівальдзі*................... 116
Ручай. *Пераклад з грузінскай А. Гурына, музыка М. Парцхаладзэ* 116
Раніца вясною. *Я. Колас*................................. 118
Канцэрт для дуэта цымбал з аркестрам (1-я частка). *Музыка Д. Камінскага* 119
Саўка ды Грышка. *Беларуская народная песня (з рытмічным суправаджэннем)*............120

Як сябруюць з музыкай іншыя віды мастацтва...122

Вожык. *Словы В. Лукшы, музыка А. Чыркуна*.......................................125

Правообладатель Пачатковая школа

Вальс. Поўнач (з балета «Папялушка»).
Музыка С. Пракоф'ева 127
Марш Чарнамора (з оперы
«Руслан і Людміла»). *Музыка М. Глінкі* 127
Акварыум (з сюіты «Карнавал жывёл»).
Музыка К. Сен-Санса 129
Музыка з мультфільма «Вандроўны замак».
Музыка Д. Хісаісі 130
«Ничего на свете лучше нету» (з мультфільма
«Брэменскія музыкі»). *Словы Ю. Энціна,*
музыка Г. Гладкова 130
«Ох, рано встаёт охрана» (з мультфільма
«Брэменскія музыкі»). *Словы Ю. Энціна,*
музыка Г. Гладкова 131

Куды прывялі нас песня, танец, марш **132**
Сімфанічная карціна «Тры цуды»
(з оперы «Казка пра цара Салтана»).
Музыка М. Рымскага-Корсакава 132

Абагульняючы ўрок па тэме
«Падарожжа ў музычныя краіны —
Оперу, Балет, Сімфонію, Канцэрт» **138**

Спіс выкарыстаных крыніц 140

Правообладатель Пачатковая школа

Вучэбнае выданне

КАВАЛІЎ Валянцін Васільевіч
ГАРБУНОВА Марыя Барысаўна

МУЗЫКА

Вучэбны дапаможнік для 2 класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай мовай навучання

Для работы ў класе

Рэдактар *А. І. Левіціна*
Мастакі *К. А. Шакаль, Ю. У. Пакіна, А. А. Левіцін, А. А. Ракава*
Нотаграфік *В. А. Дземідовіч*
Дызайн вокладкі *Ю. У. Пакінай*
Дызайн і вёрстка *А. А. Ракавай*
Карэктар *Т. В. Басалыга*

Падпісана да друку 10.06.2019. Фармат 70×100 $^{1}/_{16}$. Папера афсетная. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 12,35. Ул.-выд. арк. 6. Тыраж 8980 экз. Заказ 1205.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва “Пачатковая школа”».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/50 ад 08.10.2013.
Вул. Фабрыцыуса, 5, каб. 201, 220007, г. Мінск. Тэл./факс 233-99-34.
www.p-shkola.by; e-mail: psh@p-shkola.by.

Адкрытае акцыянернае таварыства «Паліграфкамбінат імя Я. Коласа».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/3 ад 04.10.2013.
Вул. Каржанеўскага, 20, 220024, г. Мінск.

Правообладатель Пачатковая школа

(Назва і нумар установы адукацыі)

Навучальны год	Імя і прозвішча вучня	Стан вучэбнага дапаможніка пры атрыманні	Адзнака вучню за карыстанне вучэбным дапаможнікам
20 /			
20 /			
20 /			
20 /			
20 /			
20 /			
20 /			

Правообладатель Пачатковая школа

ISBN 978-985-565-646-4

Правообладатель Пачатковая школа